

EESTI LINNAD

(end. „LINNAD ja ALEVID“)

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas.

Vastutav toimetaja: V. Smetanin.

Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6

Ilmub 10 korda aastas.

XI aastakäik.

Numbri hind 25 senti

Nr. 1/2

Aprill/mai

1938

SISU.

Uutele linnadele!

Peaminister Kaarel Eenpalu 50-aastane —

A. Uesson.

Uuest Linnaseadusest — **E. Dolf.**

Järelevalve omavalitsuste üle Lätis —

O. Angelus.

Helveetsia kodanliku õhukaitse korraldusest — **A. Kümmel.**

Mõnda rahvusvahelise korterindus- ja linnade planeerimise ühingu ja rahvusvahelise linnade- ja kohalikkude valitsuste liidu poolt juulis 1937 Pariisis korraldatud kongressidelt — **Ins. P. Sisask.**

Rahvusvaheline linnadekongress 1940 Budapestis.

Uus perekonnaseisuseadus Saksamaal.

Siserändamine ja korteriküsimus Saksamaal.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Kroonika.

„Eesti Linnad“
(end. „Linnad ja Alevid“
Eesti Linnade Liidu häälekandja

ilmub 1938./39. a. XI aastakäiguna, avaldades artik-
leid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevi-
omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende
kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit) — kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetuse ja talituse: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.

EESTI LINNAD

EESTI LINNADE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnade Liit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 1/2 XI AASTAKÄIK	Toimetus ja talitus: Eesti Linnade Liit, Tallinn, Pikk 6, telefon 431-58. Ilmub 10 korda aastas. Numbri hind 25 s.	Aprill/mai 1938
------------------------------	---	----------------------------------

Uutele linnadele!

1. maist 1938 teostus üks tähtsamaid reforme me riiklikus elus — jõustus uus Linnaseadus. Selle seadusega reformiti põhjalikult kommunaalala senist õiguslikku alust ja kahtlemata evib erilise tähtsuse siin see, et kõigi elujõuliste linnataoliste asulate teotsemine ja korraldamine viidi ühisele õiguslikule alusele, mistõttu senised alevid said linnadeks. Kuid siin pole tähtis nimi, vaid sisuline külg. Uutel linnadel on ülesandeid rohkem kui oli aleveil ja ka tuluallikaid on suurendatud. Uute linnade majapidamise arenemiseks on seega loodud avaramad raamid ja selleks on need omavalitsused varustatud mõjuvamate vahenditega, mis ei jäta avaldamata oma mõju nende linnaomavalitsuste töö elavnemisele ja mitmekesisustumisele uute probleemide juurde asumisel

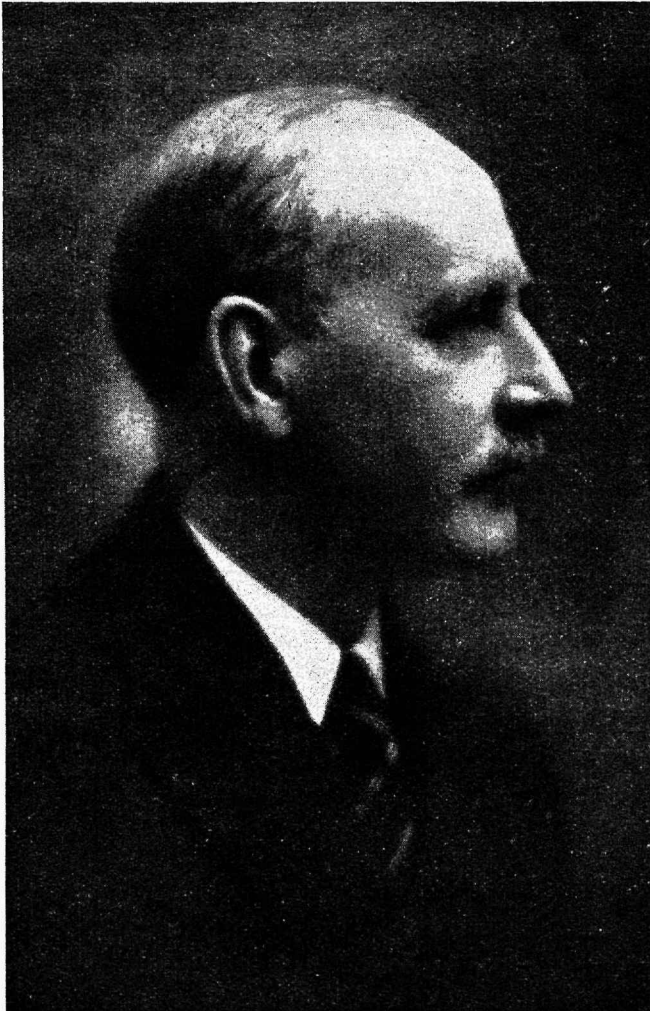
Ühtlane õiguslik alus kergendab ja soodustab märksa linnadevahelist kogemuste ja teadmiste vastastikust vahetamist ja just vanemate vendade — vanade linnade — abi evib nüüd uute linnade suhtes erilise tähtsuse. Seepärast võib loota, et linnadevaheline koostöö, mis toimub peamiselt Eesti Linnade Liidu kaudu, muutub veelgi tihedamaks ja viljakamaks.

Uutele linnadele aga nende vastutusrikkale tegevusele asumisel — palju julgust ja edu!

Eesti Linnade Liit.

Ajakiri „Eesti Linnad“.

Peaminister Kaarel Eenpalu 50-aastane.

On inimesi — ja neid on palju, — kelle sünnipäevil, kui nende puhtisiklikel pühil, võib neile öelda palju sooje sõnu, tunda rõõmu, et nad on suutnud saada nii vanaks ja soovida ka tavaliselt „raugematut energiat, jõudu ja tervist“ edaspidiseks tegevuseks. Kuid vähesed on oma elu parimad aastad sidunud nii tihedasti ja kindlasti ühiskonna ja riigi ajalooga, nagu praegune peaminister Kaarel Eenpalu. Heita pilku tema 50-aastasele elukäigule, on meenutada Eesti riigi arene-

mist, tähtsamaid sündmusi, millest sünnipäevalapse osavõtt oli alati määrava tähtsusega. Seepärast evib ka see tähtpäev suurema tähtsuse kui tavaliselt.

Kaarel Eenpalu sündis 28. mail 1888 Vesneri vallas. Õppis koduvalla külakoolis ja H. Treffner'i gümnaasiumis. Lõpetas Tartu ülikooli õigusteaduskonna ja õiendas riigieksamid Moskva ülikoolis 1914. a.

Juba gümnaasiumiõpilasena võttis K. Eenpalu innukalt osa rahvusliku noor-

soo tegevusest. Üliõpilaspõlves muutus see tegevus eriti laialdaseks me rahvuskultuuri aladel, eriti vabaharidustöö alal.

Maailmasõja algul K. E e n p a l u kutsuti Vene sõjaväkke, kus ta teenis raskekahurväe ohvitserina. 1917. a. siirdus ta Eesti rahvusväkke, kus ta teotses Tartus Lõuna-Eesti rahvuslike väeosade korraldamise ja varustamise alal. Peale enamlist revolutsiooni Venemaal kuulus Tartu nende keskuste hulka, kus kohaliku rahvusliku väeosa kaitsel Eesti valitsusorganid võtsid võimu enda kätte. K. E e n p a l u määrati Tartu müllitsa, hiljem omakaitse ülemaks.

Kui Saksa okupatsioonivõimud sundisid Eesti valitsusasutisi lõpetama oma tegevust, asus K. E e n p a l u tööle ajakirjanduse alal, töötades seejuures kaasa ka põrandaaluses organisatsioonis.

Peale sakslaste lahkumise jätkas K. E e n p a l u oma katkestatud tegevust Tartu politsei ülemana. Evakueerudes koos valitsusasutistega Tartust punaste sissetungimisel, formeeris K. E e n p a l u kooliõpilaste pataljoni, mida juhtis Lõuna-Eesti vabastamise lahinguis. 1919. a. algul asus ta teenistusse kahurväkke, formeeris partisanide raskepatarei ja juhtis seda kogu Vabadussõja kestel.

1919. a. Asutava Kogu valimisel valiti K. E e n p a l u selle liikmeks. Asutavas Kogus ta oli ajutise põhiseaduse väljatöötamise komisjoni esimees. Hiljem valiti ta riigikontrolörriks ja 1920. a. esmakordselt siseministriks.

Sellena hakkas ilmnema K. E e n p a l u organiseerija, administraatori ja riigimehe talent täiel määral ja täies ulatuses, mida järgnevad aastad aina on kinnitanud.

Tema teeneks on Eesti politsei ajakohane organiseerimine, samuti kaugenägelikud algatused omavalitsuste korraldamises. Olles pärast 1. detsembri 1924. a. kommunistlikku mässu siseministriks, likvideeris K. E e n p a l u Eestis lühikese aja jooksul kommunistliku liikumise ja tervendas seega Eesti poliitilist elu. Tema siseministriks oleku ajal teostati 1925. a. Eesti vähemusrahvuste kultuuromavalitsus.

Riigivanemana 1932. a. esitas K. E e n p a l u kava, mis sisaldas teatud abinõusid ja teid majandusliku kriisi vastu võitlemiseks. Tol ajal ei leidnud see kava Riigikogu enamuse poolt heakskiitmist, kuna aeg ei olnud selleks veel küps. Lahkunud riigivanema kohalt, valiti K. E e n p a l u uuesti Riigikogu esimeheks.

Sügisel 1934 kutsus riigivanem K. P ä t s K. E e n p a l u siseministriks ja peaministri asetäitjaks. Seistes sellel vastutusrikkal kohal Eesti ajaloolise tähendusega murrangulisel ajajärgul, on K. E e n p a l u nii siseministrina kui ka peaministri asetäitjana juhtivalt võtnud osa nende aastate riiklikust ümberkorraldustööst. Ta on pidevalt õhutanud rahvuslikku iseteadvust ja alustanud rida aktsioone selle süvendamiseks ja arendamiseks.

Inimesele, kes nii innukalt on võtnud osa riiklikust ülesehitamistööst, on suurimaks rõõmuks, kui tõendub, et see riik ja ühiskond on võitnud raskusi ja areneb jõudsasti. Seepärast Eesti Linnade Liit ja kõik linnategelased soovivad K. E e n p a l u'le veel palju aastaid elada kaasa Eesti riigi ja rahva rõõmudele ning jätkata senise rahulikkuse ja kindlusega oma tegevust me riigi ja omavalitsuste hüveks.

A. Uesson.

Eesti Linnade Liidu esimees.

Uuest Linnaseadusest.

E. Dolf.

1. mail 1938 jõustus Riigihoidja poolt dekreedina antud uus Linnaseadus. Varem kehtiv Eesti linnaomavalitsuse korraldus oli rajatud Vene linnaseadusele 1892. aastast, mis aja jooksul oli saanud küll paljude muudatuste ja paranduste osaliseks, kuid mis oma põhiolemuselt oli jäänud selleks, milleks ta oli omal ajal kehtima pandud, — normiks, mis pidi rahuldama Vene keisririigi nõudeid, kuid mis hästi ei sobinud iseiseisva Eesti oludesse, kus keskvalitsus ja omavalitsus ei ole vastandid, kaks ise maailma, vaid kus mõlemad on määratud töötama ühemõtteliselt ja ühises suunas. Seepärast ei vaja pikemat põhjendust uue Eesti Linnaseaduse andmise tarvidus, kui veel eriti arvestada seda, et suurem osa senini kehtinud norme linnaomavalitsuse alal olid venekeelsed, milliste asendamine eestikeelsete eeskirjadega oli endastmõistetavalt hädatarvilik.

Uue Linnaseaduse koostamisel on lähtunud püüdest võimalikult koondada ühte seaduseandlikku akti kõik linnaomavalitsuse korraldusse ja tegevuse korda puutuvad normid, et sellega hõlbustada tähendatud normide rakendajail nende käsitlemist. Seepärast hõlmab seadus kogu linnaomavalitsuse korralduse, ta konstruktsiooni ja organid, viimaste ülesanded ja vahekorrad, ametnikkonna õigused ja kohused, linnaomavalitsuse majapidamise kohta käivad normid, eriti maksude ala, ning lõpuks järelevalve alused ja korra. Seejuures on seadus üldiselt rajatud samule põhimõttele, kui aasta tagasi kehtimapanud Vallaseadus.

Oluliseks küsimuseks ühenduses linnaomavalitsuse korraldamise küsimusega on linna elanikkonna püsivama osa lähema sidumise küsimus linnaomavalitsusega. Praegu pole selles suhtes mingit vahet linna põlise elaniku ja linna juhuslikult ning ajutiselt elunema asunud isiku vahel. Teisest küljest praegu linna põline elanik, lahkudes

ajutiselt oma linna piirest, kaotab oma linna iga suguse sideme. Selline olund on seotud teatavate pahedega. Kõigepealt puudub tugevam psühholoogiline side linna alalise elanikkonna ja linna vahel, mis avaldub sagedasti loiduses ja huvi puuduses linnaomavalitsuse tegevuse ja taotluste vastu. Teiseks praegune olund toob omavalitsusile raskesti kogukonnamaksuga maksustamise alal, kuna väga sagedal juhtumel pole selge, millise omavalitsuse piirkonnas isik peaks tulema maksustamisele, sest alalise elukoha mõiste ei anna end alati siduda ühe teatava omavalitsusega. Kolmandaks raskesti küsimuseks omavalitsusile on praegu hoolekandekulude kandmise küsimus, õieti küsimus, milline omavalitsus peab kandma teatava isiku hoolekandekulud. Neil asjaoludel on osutunud vajalikuks leida mingi püsivam sidepunkt kodaniku ja omavalitsuse vahel ja anda sellele vastav väljendus seaduses.

Küsimuse korraldamisel käesolevas seaduses, nagu Vallaseaduseski, on väljutud eeldusest, et iga Eesti Vabariigi kodanik peab ühtlasi kuuluma mõne kohaliku omavalitsuse (linna, valla) juurde selle kodanikuna. Seaduse XII osa näeb ette üksikasjalised alused, kuidas linnades elunevad isikud määratakse juba seaduse järgi üksikute omavalitsuste kodanikeks. Mis puutub omavalitsuse kodanikuks kuuluvuse alusesse, siis neiks on esiteks püsiva elukoha või töökohta evimine teatava omavalitsuse piirkonnas ja selle täienduseks teatavil tingimusil kodanikuks kuuluvuse määramine isiku enda teadaandel. Nimelt muutuksid linna kodanikeks kõik linnas püsivat elukohta või töökohta evivad isikud, kui nad kolme kuu jooksul ei teata, et nad soovivad olla mõne teise omavalitsuse kodanikuks, kus neil oli varem püsiv elukoht või töökoht. Mis puutub isikusse, kel puudub üldse püsiv elukoht või töökoht, siis nemad esialgselt määratakse selle omavalitsuse kodanikuks, kus nad korralduse kehtimahak-

kamisel ajutiselt viibivad, kui nad samuti kolme kuu jooksul ei teata, et nad soovivad olla mõne teise omavalitsuse kodanikud, kus neil varem oli püsiv elukoht või töökoht.

Isiku lahkumisega linna piirest ei kao isendast tema kuuluvus linna kodanikkude hulka, vaid ta peab seaduses ettenähtud alusel muutuma enne teise omavalitsuse kodanikuks, siis ühtlasi kaob tema kuuluvus ta eelmise püsiva elukoha või töökohta omavalitsuse kodanikkonda. Kui kodanik, lahkudes linna piirest, asub elunema mõne teise linna või muu omavalitsuse piirkonda, siis seaduse järgi muutub ta tähendatud omavalitsuse kodanikuks alles pärast seda, kui ta 2 aastat on evinud tähendatud omavalitsuse piirkonnas püsivat elukohta või töökohta, kui ta pole teatanud, et ta soovib jääda edasi oma endise püsiva elukoha või töökohta omavalitsuse kodanikuks. Seadus annab aga viimasel juhtumil linnaomavalitsusele õiguse keelduda hoolekandelist abi vajavate isikute sissekandmist linna kodanikkude nimestikku.

Enne kui puudutada teist olulisemat küsimust seaduses, nimelt linnaomavalitsuse organite konstruktsiooni küsimust, tuleb juhtida tähelepanu ühele ulatuslikule muudatusel, mida seadus tõi kehtivasse olundisse linnaomavalitsuse alal ja millest omakorda on tingitud mitmed konstruktsioonilised erinevused linnaomavalitsuse organite ülesehituses seaduse järgi, — nimelt sellele, et seaduse kehtimahakkamisel muutusid kõik olemasolevad alevid, peale Võõpsu, mis liitub Räpina vallaga, linnadeks ja et alev, kui omavalitsusühik, kadus Eesti halduskorraldusest, mille tagajärjel linnade arv tõusis 19-lt 33-le. Tähendatud muudatus — linna õiguste andmine alevitele — oli tingitud tarvidusest asetada kõik linnataolised asulad võrdsele tasemele ja anda neile ühtlane valitsemiskorraldus, kuna nad oma oludelt ja tarbeit pole kaugeltki niivõrd lahkuminevad, et nende valitsemiseks peaksid kehtima eriseadustega loodud valitsemiskorraldused. Arvestades aga suurema osa alevite ja ka teatava osa vanade linnade väiksust, võrreldes teiste

linnadega, on teatavad erinevused omavalitsuse organite konstruktsioonis siiski osutunud paratamatudeks, mis ei võimaldanud luua sama seaduse piires täiesti ühtlast linnaomavalitsuse organite konstruktsiooni.

Kuna linnaomavalitsuse organite korraldamine ühe või teise süsteemi järgi on suurel määral sõltuv linnade suurusest, nende elanikkude arvust, siis on linnad valitsemiskorralduste suhtes jaotatud liikidesse nende suuruse järgi, kusjuures on piiratud linnade liigitamisega kolme liiki — suuremaiks, keskmiseks ja väikesiks linnadeks, või seaduse sõnastuse järgi — esimese, teise ja kolmanda astme linnadeks. Nimetatud liikidesse ei kuulu pealinn Tallinn.

Esimesse astmesse on arvatud linnad elanikkude arvuga üle 50 000, teise astmesse — linnad elanikkude arvuga 10 000 kuni 50 000 ja kolmandase astmesse — linnad elanikkude arvuga alla 10 000.

Et saada pilti linnade kuuluvusest vastavasse astmesse, olgu toodud alljärgnevalt linnad nende suuruse järjekorras: Tartu — 60 424, Narva ühes Narva-Jõesuuga — 24 178, Pärnu — 21 406, Nõmme — 19 719, Viljandi — 12 803, Valga — 10 459, Rakvere — 10 176, Võru — 6456, Kuressaare — 4841, Põlva — 4821, Haapsalu — 4775, Tapa — 3820, Paide — 3444, Türi — 3266, Tõrva — 3053, Põltsamaa — 2916, Mustvee — 2841, Mõisaküla — 2228, Otepää — 2125, Jõhvi — 2043, Kunda — 1863, Sindi — 1854, Elva — 1746, Kallaste — 1605, Antsla — 1558, Kärdla — 1454, Kilingi-Nõmme — 1445, Jõgeva — 1144, Suure-Jaani — 1031, Keila — 969, Mustla — 943, Paldiski — 715 elanikku.

Linnade eeltähendatud kolmes liigis on linnaomavalitsuse organite konstruktsioon teataval määral erinev.

Esimese astme linnades on linnaomavalitsuse organeiks: 1) 5 aastaks valitav linnavolikogu; 2) Vabariigi Valitsuse poolt 6 aastaks ametisse määratav linnapea; 3) linnavalitsus, kes koosneb linnaapeast ja linnavolikogu poolt 5 aastaks valitavast 3 kuni 5 lin-

nanõunikust; 4) linnavolikogu poolt valitav revisjonikomisjon.

Teise astme linnades on linnaomavalitsuse organeiks: 1) 5 aastaks valitav linnavolikogu; 2) linnavolikogu poolt 6 aastaks ametisse valitav linnapea; 3) linnavalitsus, kes koosneb linnapeast ja 2 kuni 3 linnavolikogu poolt 5 aastaks valitavast linnanõunikust; 4) linnavolikogu poolt valitav revisjonikomisjon.

Seega vahe linnaomavalitsuse organite konstruktsioonis esimese ja teise astme linnades seisab selles, et esimese astme linnades määratakse linnapea Vabariigi Valitsuse poolt, kuna teise astme linnades kuulub linnapea valimine linnavolikogu võimkonda. See erinevus on põhjendatud sellega, et esimese järgu linnad moodustavad suured haldusühikud, mis on umbes võrdsed maakondadele ja kus on tarvilik otsene side keskvalitsuse ja kohaliku haldusjuhi vahel.

Kolmanda astme linnades on linnaomavalitsuse organeiks: 1) 5 aastaks valitav linnavolikogu; 2) linnavolikogu poolt 6 aastaks ametisse valitav linnapea, kui linn kuulub maakonnalinnade hulka, ja linnavolikogu poolt samaks tähtjaks valitav linnavanem, kui linn ei kuulu maakonnalinnade hulka; 3) linnavolikogu poolt valitav revisjonikomisjon.

Nagu sellest nähtub, moodustab olulisema lahkumineku linnaomavalitsuse organite konstruktsioonis kolmanda astme linnades, võrreldes teiste linnadega, kollegiaalse linnavalitsuse täielik puudumine kolmanda järgu linnade omavalitsuse süsteemis. Linnapea või linnavanem kolmanda astme linnades, evides kõik need ülesanded, mis eriti kuuluvad linnapea kompetentsi teisis linnades, peale selle aga täidab veel üksikisiklikult kõiki neid funktsioone, mis teisis linnades kuuluvad kollegiaalse linnavalitsuse võimkonda. Selline konstruktsioon on tingitud tarvidusest lihtsustada valitsemist väikesis haldusühikuis.

Pealinnas Tallinnas, milline, nagu juba tähendatud, ei kuulu ülalloendatud astmeisse, on linnaomavalitsuse organeiks: 1) 5 aastaks valitav linnavolikogu; 2) Vabariigi Presi-

dendi poolt 6 aastaks ametisse määratav linnapea, kes kannab ülemlinnapea tiitlit; 3) linnavalitsus, kes koosneb ülemlinnapeast ja linnavolikogu poolt 5 aastaks valitavast 3 kuni 5 linnanõunikust; 4) linnavolikogu poolt valitav revisjonikomisjon.

Linnaseadus ei sisalda linnavolikogu valimiste aluseid ja korda. Need määratakse kindlaks sellekohases eriseaduses. Linnavolinikkude arvu määrab siseminister igakord enne valimiste väljakuulutamist, võttes aluseks linna elanikkude tegeliku arvu. Linnavolinikkude arv on nähtud ette järgmine:

linnades	kuni	5 000	elanikku	— 12,
„	5 001	„	10 000	„ — 15,
„	10 001	„	20 000	„ — 20,
„	20 001	„	50 000	„ — 30,
„	50 001	„	65 000	„ — 40,
„	65 001	„	100 000	„ — 50,
„	100 001	ja enam	„	— 60.

Linnavolikogu kutsutakse kokku tarviduse järgi.

Linnavolikogude kodukorra määrab siseminister.

Linnapea pealinnas ja esimese astme linnades määratakse ametisse juhtimisvõimetega isikute hulgast, kes on vähemalt 30 aastat vanad, evivad kõrgemat haridust ning tarvilikku oskust ja vilumust valitsemise alal. Linnapeaks võib määrata ka isiku, kel puudub kõrgem haridus, kuid kes evib pikaajalist staaži valitsemise alal.

Linnapea võimkonda kuulub:

1) linnaomavalitsuse tegevuse üldjuhtimine ja ühtlustamine ning lähema järelevalve teostamine linnaomavalitsuse asutiste ja ettevõtete, linnaomavalitsuse ametnikkude ja teenijate tegevuse üle;

2) linnaomavalitsuse nimetatavate ametnikkude ja teenijate ametisse nimetamine ja ametist vabastamine;

3) linna esindamine üldse ja eriti linnaomavalitsuse esindamine;

4) linnavolikogu koosolekute päevakorra koostamine, linnavolikogu koosolekute kokkukutsumine ja juhatamine, linnavalitsuse koosolekute kokkukutsumine ja juhatamine;

5) seaduste, määruste ja riigiasutiste korralduste avaldamine linnas, kuivõrd seesugune avaldamine on kohuseks tehtud linnaomavalitsusele;

6) seaduste ja määruste järelevalve korraldamine, kuivõrd seesugune järelevalve on kohuseks tehtud linnaomavalitsusele;

7) muud ülesanded, mis linnaseaduse või teiste seaduste või linnavalitsuse töökorraga on pandud linnapeale.

Pealinnas valib linnavolikogu ülemlinna-
pea ettepanekul ülemlinnapeale abiks abilinnapea linnanõunikkude hulgast linnavolikogu volituste kestuse ajaks. Pealinna abilinnapea kannab linnapea nimetust.

Esimese astme linnades nimetab linnapea endale asetäitja linnanõunikkude hulgast selleks juhtumiks, kui ta haiguse tõttu või muul põhjusel ei saa täita oma ülesandeid.

Abilinnapea valimine kuulub Vabariigi Valitsuse kinnitamisele, linnapea asetäitja nimetamine kuulub siseministri kinnitamisele.

Linnapea ja abilinnapea kannavad ametimärke ja ametirõivastist.

Linnapea teise astme linnades valitakse ametisse juhtimisvõimetega isikute hulgast, kes on vähemalt 30 aastat vanad, evivad küllaldast oskust ja vilumust omavalitsustegevuse alal ning evivad peale selle kõrgemat haridust või pikaajalist staaži valitsemise alal. Linnapea valimine kuulub siseministri kinnitamisele.

Linnapea võimkond on sama, mis linna-
peal esimese astme linnades.

Ka linnapea teise astme linnades kannab ametimärki ja ametirõivastist.

Maakonnalinnade hulka kuuluvais kolmanda astme linnades valib linnavolikogu linnapea juhtimisvõimetega isikute hulgast, kes on vähemalt 25 aastat vanad ja evivad küllaldast haridust ning oskust ametiülesannete täitmiseks.

Maakonnalinnade hulka mittekuuluvais kolmanda astme linnades linnavanem valitakse samul alusel.

Linnapeale ja linnavanemale abiks valib linnavolikogu 6 aastaks abilinnapea ja abilinnavanema.

Linnapea, linnavanema, abilinnapea ja abilinnavanema valimine kuulub siseministri kinnitamisele.

Kolmandasse astmesse kuuluvate maakonnalinnade linnapead ja abilinnapead kannavad ametimärki ja ametirõivastist. Teiste kolmandasse astmesse kuuluvate linnade linnavanemad ja abilinnavanemad kannavad ametimärki.

Linnanõunikud pealinnas ja esimese astme linnades valitakse ametisse linnapea ettepanekul juhtimisvõimetega isikute hulgast, kes evivad kõrgemat erioskuslikku haridust ja tarvilikku oskust ning vilumust nende juhtimisele kuuluvail aladel.

Linnanõunikud teise astme linnades valitakse ametisse linnapea ettepanekul juhtimisvõimetega isikute hulgast, kes evivad omavalitsusasjade juhtimise oskust ning vilumust ja küllaldast haridust nende ülesannete täitmiseks.

Linnanõunikud kuuluvad siseministri kinnitamisele.

Linnavalitsuse võimkonda kuuluvate üksikute alade lähem juhtimine teostub linnavalitsuse osakondade kaudu. Osakondade juhatajaiks võivad olla ainult linnapea, abilinnapea ja linnanõunikud. Osakondade arv ja tööjaotus määratakse linnavalitsuse töökorraga. Osakondade juhatajate ametijaotus määratakse linnavalitsuse otsusega, mis kuulub linnavolikogu kinnitamisele.

Linnavalitsuse töökorra alusel võidakse teise astme linnades ülesanded üksikute linnaomavalitsusalade lähema juhtimise alal jaotada linnapea ja linnanõunikkude vahel ka ilma osakondi kujundamata või panna kõigi alade lähem juhtimine linnapeale, kes seda teostab koos linnasekretäriaga. Samuti võib linnavalitsuse töökorra alusel panna mõnede alade lähem juhtimine linnasekretäriale.

Linnavalitsuse üksikasjaline töökorraldus ja linnavalitsuse kollegiaalsele arutamisele kuuluvad asjad määratakse linnavalitsuse töökorraga, mis kuulub järelevalveasutise kinnitamisele.

Linnaomavalitsuse teenistuses on linnasekretär ja tarvilik arv muid nimetatavaid ametnikke ja teenijaid. Linnaomavalitsuse ametnikkude ja teenijate koostised määrab linnavolikogu linnavalitsuse ettepanekul ja kinnitab järelevalveasutis.

Linnasekretäri kinnitab ametisse määramata ajaks siseminister linnaapea või linnavanema ettepanekul. Linnasekretäril võib olla linnavolikogu määramisel pealinnas ja esimese astme linnades kuni 2 abi, teisis linnades 1 abi. Linnasekretär ja ta abi peavad evima omavalitsussekretäri kutset. Peale selle pealinnas, esimese ja teise astme linnades linnasekretär ja ta abi peavad evima kõrgeimat juriidilist haridust ja esimese astme linnades vähemalt 5 ja teise astme linnades vähemalt 3 aastast staaži omavalitsus- või riigiteenistuse vastavil aladel.

Linnasekretäri ja ta abi teenistusvahetused lõpeb seaduses loendatud juhtumil.

Linnavalitsuse muud nimetatavad ametnikud ja teenijad nimetab ametisse määramata või kindlaksmääratud ajaks linnaapea või linnavanem, kuivõrd vastavad seadused või linnavalitsuse töökord ei näe selleks ette teist korda.

Linnavalitsuse ametnikkude ja teenijate teenistusvahetused lõpeb tsiviilseadusis ja teenistuslepingus või vastavais eriseadusis ettenähtud alusel.

Linnavalitsuse valitavad ja nimetatavad ametnikud ja teenijad saavad linnaomavalitsuselt teenistustasu linnavolikogu poolt määratud koostiste kohaselt. Linnaomavalitsuse ametnikud ja teenijad saavad pensioni vastava seaduse põhjal; arstiabi saavad nad linnaomavalitsuselt ühiseil aluseil riigiteenijatega. Linnaomavalitsuse ametnikel ja teenijail on õigus saada puhkeajaga ühiseil aluseil riigiteenijatega.

Linnaomavalitsuste järelevalvet teostab Siseministeerium.

Kolmanda astme linnades, välja arvatud maakonnalinnad, teostab järelevalvet maaivanem, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

Järelevalveasutisel on õigus igal ajal kontrollida alluva omavalitsusasutise tegevust ja

selle asjaajamist ja tööd; tal on õigus nõuda väärnähtuste kõrvaldamist, samuti on tal õigus teatud juhtumil teha ettekirjutusi alluvale asutisele, kui see on vajaline omavalitsuse või üldhuves või kui see on otstarbekohane. Kõigil neil kaalutlusil on järelevalve ette nähtud nii seaduslikkuse kui ka otstarbekohasuse seisukohalt. Järelevalve otstarbekohasuse üle seisab peamiselt selles, et linnavolikogu teatud seaduses kindlaksmääratud otsused kuuluvad sisuliselt siseministri kinnitamisele. Järelevalve seaduslikkuse üle seisab peamiselt selles, et linnaomavalitsus on kohustatud saatma oma volikogu protokollide ära kirjad 7 päeva jooksul järelevalveasutisele, kellel on õigus panna seisma volikogu otsuste täitmine, kui ta leiab, et otsus on seadusvastane või selle otsuse vastuvõtmine pole toimunud seaduses ettenähtud korras.

Kui linnaomavalitsus ei täida kohtuotsust või seadusega temale pandud kohustusi, siis seni kehtinud korra järgi ei saanud järelevalveasutis alluvat asutist selleks sundida midu, kui ainult administratiivkohtukorras. See on aga kohtu asjata koormamine ja ajaviitmine ja see jääb ära, kui järelevalveasutisele antakse õigus vahenditult korraldada omavalitsuse poolt täitmata jäetud selliste ülesannete täitmist, milleks omavalitsus oli kohustatud seaduse, seadusliku määruse või seadusjõusse astunud kohtuotsusega, kui järelevalveasutis on õigustatud täitma või laskma täita nad omavalitsuse kulul ja kohustama omavalitsust võtma oma eelarvesse selleks vajalised summad. Selline õigus on antud järelevalveasutisele mitmel pool välismaal ja see õigus on antud ka meie järelevalveasutisele.

Keskvalitsuse ja kohapealset valitsemist teostatavate asutiste — omavalitsuste vahel peab olema kindel kontakt ja koostöö. Keskvalitsusel peab olema ülevaade kohapealset valitsemist teostavate asutiste tegevusest, ja keskvalitsusel peab olema ka õigus sõna kaasa rääkida kohapealse valitsemise teostamisel.

Kohapealsed valitsemisasutised — omavalitsused ja keskvalitsus peavad moodustama

ühise terviku. Ei saa olla seisukohta, et keskvalitsus on nagu mingiks vastandiks omavalitsusile, kui kohapealset valitsemist teostavaile asutisile.

Üldriiklikkude ja samuti ka omavalitsuste huvide seisukohalt on vajaline, et keskvalitsusel oleks usaldus kohapealset valitsemist teostavate isikute suhtes. Kui tal seda usaldust ei ole, või liiati, kui kohapealse võimu teostajad töötavad risti vastu keskvalitsusele, siis ei saa juttugi olla ühtlasest, süsteemikindlast ja harmoonilisest valitsemisest.

Seepärast on siseministrile antud õigus ette panna Vabariigi Valitsusele vabastada ametist linnaomavalitsuse valitud ja nimetatud ametnikke ja teenijaid, kelle tegevus on kahjulik omavalitsuse või riigi huvele.

Vabariigi Presidendi poolt ametisse määratud linnapea vabastab ametist samul põhjusil Vabariigi President.

Samuti on siseministril õigus vabastada ametist linnasekretäri ja ta abi, kui nad nõrga ametioskuse tõttu ei suuda täita oma ülesandeid. Sel juhtumil linnasekretär või ta abi kaotavad oma varem omandatud omavalitsussekretäri kutse.

Juhtumil, kui valitud esinduskogu ja valitsus ei suuda korraldada omavalitsuse ma-

japidamist, mille tagajärjel omavalitsus satub majanduslikesse raskusisse, on Vabariigi Valitsusel õigus siseministri ettepanekul panna seisma linnavolikogu tegevuse, millisel juhtumil lähevad linna valitavate organite ülesanded Vabariigi Valitsuse poolt määratud linnavalitsusele.

Viimast moodust on kasustatud kehtivate seaduste alusel ühe valla, ühe alevi ja ühe linna kohta ja see on osutunud otstarbekohaseks.

Teatud juhtumel leidub linnavolinikkude hulgas üksikuid isikuid, kes sihilikult takistavad volikogu või linnavalitsuse töid või kelle tegevus on kahjulik linna või üldhuvele. Sellisel juhtumil on siseministrile antud õigus kõrvaldada volikogust üksikuid isikuid.

Üldse, mis puutub seaduses esitatud linnaomavalitsuste korralduse üldiseloostusse või üldsuunda, siis peab tähendama, et kogu seadust läbib järjekindel püüe ühest küljest kõvendada linnaomavalitsuse organite positsiooni ja teovõimet ja teisest küljest võimalikult tihendada kontakti linnaomavalitsuse ja keskvalitsuse vahel, et seega saavutada eluvõimsat ja riigi ja rahva huves teotsevat omavalitsust.

Järelevalve omavalitsuste üle Lätis.

O. Angelus.

Kuna meie seaduseandlus alles nüüd — 20 aastat pärast riigi iseseisvuse algust — korraldas omavalitsusala ümber uue Valla-seaduse, Linnaseaduse, Maakonnaseaduse ja teiste, vähema ulatusega seadustega, on Lätis vastavad reformid teostatud juba varem ja Vene vastavad seadused n. ö. lätistatud juba mõne hea aasta eest.

Läti kehtiv vallaseadus võeti vastu 6. juulil 1922, linnaseadus — 1. detsembril 1930 ja maakonnaomavalitsuste likvideerimise seadus — 17. juulil 1934. Need seadused ühes vastavate hilisemate muudatustega ongi aluseks järelevalve korraldamisele

Läti omavalitsuste üle. Neile lisanduvad veel ajutised eeskirjad, mis pandi kehtima pärast 15. maid 1934, s. o. pärast uue riigikorra kehtimahakkamist. Kuigi need eeskirjad tahavad olla vaid ajutise iseloomuga, korraldades omavalitsuste küsimusi ainult üleminekuajal, tuleb ka neil peatuda, sest: 1) nad kehtivad praegu ja 2) nende muutmist pole esialgu ette näha.

Kuna järelevalvekorraldus Lätis linna- ja valaomavalitsuste vahel (alevi- ja maakonnaomavalitsusi Läti teadupärast ei tunne) tunduvalt erineb, peatun eraldi omavalitsuste mõlema liigi juures.

Järelevalveküsimuste vaatlemisel Läti linnaomavalitsuste üle peab eraldama järelevalve, mida teostab siseministeerium, ja erilise järelevalve, mida mõnel alal teostavad teised ministeeriumid ja ametiasutised.

1930. a. linnaseaduse järgi teostab siseministeerium järelevalvet linnaomavalitsuste tegevuse seaduspärasuse üle, mõnel juhtumil ka selle otstarbekohasuse üle.

Siseministeeriumil on õigus protestida linnavolikogude kõigi nende otsuste vastu ja panna seisma nende täitmine, mida ta ei pea seaduspäraseiks. Muide on tal see õigus ka kõigi linnavolikogus ettevõetud valimiste suhtes. Selleks peab linnavalitsus hiljemalt 7 päeva jooksul pärast volikogu koosoleku saatma koosoleku protokollil ära kirja siseministeeriumile. Eeltähendatud protestimisõigus on siseministeeriumil 14 päeva jooksul, arvates volikogu koosoleku protokollil saamisest. Siseministeeriumi protesti vastu võib linnavalitsus volikogu ülesandel kaevata administratiivkohtukorras. Kaebuste lahendamise allub kõrgeima kohtu, senati, administratiivosakonnale, kellele linnavalitsus esitab kaebuse hiljemalt 1 kuu jooksul, arvates siseministeeriumi otsuse kättesaamisest. Kui siseministeerium lubab linnavolikogu otsuse täitmisele ja see sellega jõustub, mõni teine riigiasutis aga leiab, et otsus pole seaduspärane ja riivab riigi õigusi või huve, võib vastav riigiasutis 3 nädala jooksul, arvates otsuse jõustumisest, kaevata vastava ringkonnakohtu administratiivosakonnale linnavolikogu seadusvastase otsuse peale. Sama kord kehtib ka linna sundmääruste kehtimapanemisel, muutmisel ja kehtetuks tunnustamisel selle vahega, et pärast nende jõustumist teised riigiasutised enam ei või kaevata nende peale.

Siseministeerium on õigustatud igal ajal revideerima linnavalitsuse ja temale alluvate asutiste tegevust, raamatupidamist, kassasid ja vara, kusjuures linnavalitsus on kohustatud esitama tarvilikke andmeid ja seletusi. Kui linnavalitsus, tema organid, asutised või üksikud ametnikud on rikkunud korda, on siseministeerium kohustatud sellest teatama

linnavolikogule, kelle ülesandeks on avastatud pahesid ja väärnähteid kõrvaldada. Kui on tegemist kriminaalkuriteoga, peab siseministeerium sellest teatama prokuratuurile.

Siseministeerium teostab, nagu tähendatud, teatud juhtumel peale seaduspärasuse kontrolli ka otstarbekohasuse kontrolli linnavolikogu otsuste üle ja seda kõigi nende küsimuste suhtes, mille otsustamiseks linnaseadus nõuab vähemalt $\frac{2}{3}$ koolekust osavõtnud linnavolinikkude poolthääletamist. Need otsused kuuluvad siseministeeriumi kinnitamisele ja on järgmised: 1) kinnisvarade ostmine, võõrandamine, vahetamine ja pantimine; 2) laenud ja linna poolt antavad tagatised; 3) lepingud eraisikute või ettevõtjatega, kui lepingu summa ületab $\frac{1}{10}$ viimase aasta eelarvelisist sissetulekuist; 4) linna ehitus- ja hoonestusplaani vastuvõtmine; 5) linna käes olevate maalade hoonestamine. Peale nende küsimuste kuulub siseministeeriumi kinnitamisele veel linna eelarve.

Siseministeeriumil on peale ülaltähendatud abinõude veel teisi järelevalve ja mõju võimalusi linnaomavalitsuste tegevuse kohta. Nii võib siseministeerium nõuda linnavolikogu erakorralise koosoleku pidamist, milline nõue tuleb täita 5 päeva jooksul, arvates vastava eeskirja kättesaamise päevast. Kui seda nõuet ei täideta, on siseministeeriumi selleks volitatud ametnik õigustatud kokku kutsuma linnavolikogu. Samuti ja samas korras on siseministeeriumil õigus kokku kutsuda linnavolikogu erakorralist koosolekut, kui seda ei tehta nende isikute ja asutiste nõudmisel, kel on seaduse järgi õigus nõuda linnavolikogu erakorralist kokkuastumist. Need on linnapea, linnavalitsus, revisjonikomisjon ja selleks ühinenud vähemalt $\frac{1}{3}$ kõigist linnavolinikest. Edasi on linnavolikogu kohustatud päevakorda võtma ja arutama kõiki neid küsimusi, mida siseministeerium ette kirjutab otsustada ja mille lahendamine kuulub linnavolikogu kompetentsi. Siseministeerium võib revideerimise teostamise kõrval oma ametnikkudega alati nõuda linna revisjonikomisjoni kokkutulemist ja tegevusastumist.

Erijuhtumina olgu mainitud, et linna õigusi saanud asula volikogu esimese koosoleku avab siseministeeriumi volinik ja et siseministeerium on õigustatud laskma toimeta da uusi valimisi linnavolikokku, kui linna administratiivpiiride muutmise tagajärjel selle linna elanikkude arv on kasvanud või kahanenud vähemalt 25% võrra.

Eriseaduste põhjal teostavad järelevalvet linnaomavalitsuste tegevuse üle teatud erialadel veel teised riigiasutised, nagu: teedeministeerium — liiklemisteede ehitamise alal, sotsiaalministeerium — rahva tervishoiu, töökaitse ja sotsiaalse hoolekande alal, haridusministeerium — hariduse alal jne.

Õöl 14./15. mail 1934 kuulutati kogu Läti vabariigis välja sõjaseisund ja hakkas kehtima praegune riigikord. Seoses sellega muudeti mitme seadusega ka järelevalvekorra linnaomavalitsuste üle. 25. mai 1934 ja 8. juuni 1934 seadustega kitsendati tunduvalt linnaomavalitsuste tegevuse vabadust ja kuigi need seadused on mõeldud vaid ajutistena, kehtivatena sõjaseisundi kestuse ajal, peab arvama, et vähemalt osaliselt tähendatud seadustega kehtimapanud kord jääb püsima jäävalt.

Tähendatud seadustega saadeti laiali linnavolikogud ja nende poolt valitud komisjonid ühes kõigi linnapeade, linnavalitsuste ja revisjonikomisjonide liikmete ametist vabastamisega. Siseministrile anti õigus määrata linnapäid, linnavalitsuste ja revisjonikomisjonide liikmeid ühes nende liikmete arvu ja palga suuruse kindlaksmääramisega. Erand tehti pealinnas — Riia linnapea määrab ametisse riigivalitsus siseministri ettepanekul. Linnavolikogude ülesanded läksid kõik linnavalitsusile.

Linnapea sai, võrreldes endisega, hoopis suuremaid õigusi. Ta võib protestida kõigi linnavalitsuste otsuste vastu, ükskõik kas linnavalitsus on neid teinud linnavalitsusena või linnavolikogu asendajana. Protestida võib linnapea, lähtudes niihästi otsuste seaduslikkuse, kui nende otstarbekohasuse seisukohalt. Kui linnapea protestib linnavalitsuse otsuse vastu, jääb otsuse täitmine seis-

ma kuni küsimuse lahendamiseni siseministeeriumi poolt, kes tähendab tegelikult otustab kõik sellised vaidlusküsimused. Linnapea määrab ametisse linnaametnikke ja vabastab neid ametist, määrab neile palga ja lubab neid puhkusele. Ta võib teha seda ise, kuid võib ka volitada selleks mõnda teist linna teenistuses seisvat isikut — juhatajat. Selle kõrval võib aga veel ka siseministel igal ajal vabastada teenistusest linnaametnikke, kui ta neid ei pea kõlblikuks linna teenistusse. Vabastamine võib toimuda lähemaid põhjusi nimetamata.

Edasi on siseministeeriumile antud täieline järelevalveõigus ka linna revisjonikomisjoni tegevuse üle samal alusel ja samus piires, nagu tal see on linnavalitsuse ja viimasele alluvate asutiste üle. Siseministeeriumil on lõpuks ka linna teenistuses seisvate isikute distsiplinaarselt karistamise õigus.

Kõik otsused, mida linnavalitsus teeb volikogu asetäitjana, esitatakse siseministeeriumile. Viimane võib otsuseid kinnitada või neid jätta kinnitamata. Mittekinnitamise korral on linnavalitsusel õigus pöörduda administratiivkohtu poole korras, nagu see toimus enne riigipöörde teostamist, s. o. linnaseaduses ettenähtud üldisil aluseil.

Vallaseaduse järgi teostab järelevalvet vallaomavalitsuse tegevuse üle siseministeerium. See järelevalve ei pürdu tegevuse seaduslikkuse kontrolliga, vaid käib ka tegevuse otstarbekohasuse kohta. Otsest järelevalvet teostavad maavanemad, kes muide pole enam õieti omavalitsusametnikud, vaid alates 17. juulist 1934 pigemini riigiametnikud ja kes ühes oma abilistega, revidentidega, täidavad üldiselt neid funktsioone, mis varem lasusid maakonnaomavalitsusil, kui viimased moodustasid veel omavalitsuste liigi. Peale siseministeeriumi ja maavanemate teostavad teatud aladel järelevalvet vallaomavalitsuste üle veel teised riigiasutised.

Läti vallaomavalitsused pole kunagi teotsenud sellises laiaulatuslikus sõltumatuses järelevalveasutisist, nagu meie vallaomavalitsused omalajal. Esialgu kuulusid Läti vallad ainult endiste maakonnaomavalitsuste järeleval-

ve alla, mis oli õige tugev. Nii oli neil maakonnavalitsusil teatud, seaduses eriti loendatud juhtumel õigus kinnitada vallavolikogu ja vallavalitsuse otsuseid, panna seisma ülejäänud, s. o. seaduses mitteloendatud otsuste täitmine, kui need polnud maakonnavalitsuse arvates otstarbekohased. Siseministeeriumil oli küll õigus 14 päeva jooksul, arvates vastava maakonnavalitsuse otsuse ärakirja saamisest, panna seisma maakonnavalitsuse otsuse täitmine, ootamata vallavalitsuse kaebust, kuid seda teed palju ei tarvitatud. Praktiliselt oli vallaomavalitsusil võimalik administratiivkohtuteel taotella maakonnavalitsuse ebaseadliku otsuse tühistamist, kui küsimuses oli vallavolikogu või vallavalitsuse otsuse kinnitamata jätmine ta ebaseaduslikkuse tõttu. Kui oli tegemist vallavolikogu või vallavalitsuse ebaotstarbekohase otsusega, mille maakonnavalitsus jättis kinnitamata, võidi edasi kaevata vaid siseministeeriumile.

4. mai 1934 ja 19. detsembri 1935 seadustega muudeti see järelevalvekord ja tehti vallaomavalitsusile vastuvõetavaks. Kõigepealt nendib seadus, et järelevalve vallaomavalitsuse tegevuse otstarbekohasuse üle teostatakse ainult seaduses loendatud juhtumel, mitte aga igal juhtumil. Erandina on ette nähtud sõjajuhtum: sõja puhul kuuluvad kõik vallavolikogu otsused maavanema kinnitamisele, kes on õigustatud otsuseid läbi vaatama ja kaaluma ka otstarbekohasuse seisukohalt.

Mis puutub eriti vallavolikogu otsusesse, siis kuuluvad need kõik maavanema läbivaatamisele seaduslikkuse seisukohalt, allloendatud peale selle veel otstarbekohasuse seisukohalt. Maavanema eitava otsuse peale võib 2 kuu jooksul, arvates otsuse kättesaamise päevast, kaevata siseministeeriumile, olgu see otsus tehtud ebaseaduslikkuse või otstarbekohasuse pärast. Kaebamine kohtusse pole enam, vastandina endisele korrale, võimalik.

Kui maavanem jättis vallavolikogu tema kinnitamisele kuuluva otsuse kinnitamata põhjusel, et otsus oli otstarbekohatu, võib

vallavalitsus volikogu ülesandel selle eitava otsuse peale siseministeeriumile edasi kaevata juhtumil, kui on tegemist järgmiste küsimustega: 1) kinnisvarade omandamine, võõrandamine, pantimine või vahetamine; 2) sihtkapitalide kasustamine teisiks otstarbeiks, kui esialgu oli ette nähtud; 3) lepingute sõlmimine, kui lepingu täitmise tähtaeg on pikem kui 1 aasta ja kui lepingusumma ületab $\frac{1}{4}$ valla aastaeelarvest; 4) ettevõtete osavõtmine, kui vallale langev osa või tagatis ületab $\frac{1}{4}$ valla aastaeelarvest; 5) eelarve ja maksunormide kindlaksmääramine, kui need normid pole määrateldud juba vastavate seadustega; 6) naturaalkohustiste eelarved; 7) teede ehitamine, korrashoidmine ja sulgemine; 8) joovastavate jookide valmistamiskohtade asutamine ja likvideerimine; 9) määruste andmine kaubandus- ja tööstusettevõtetele; 10) juhendite kehtipanemine vallavalitsusele, vallaomavalitsuse komisjonidele ja valla revisjonikomisjonile ja 11) vallaomavalitsuse teenistuses seisvate ametnikkude ja teenijate palga suuruse määramine.

Peale elloendatud küsimuste on maavanemal õigus jätta kinnitamata vallavolikogu teisigi otsuseid põhjusel, et need pole tema arvates küllalt otstarbekohased. Siia kuuluvad järgmised küsimused, milliste suhtes seadus ei näe ette, vastandina ülaltoodud küsimusile, vallaomavalitsuse edasikaebamise võimalust siseministeeriumile: 1) vallaomavalitsuse kapitalide kasustamine; 2) joovastavate jookidega kauplemine; 3) lisaeelarve, kui sellesse võetakse summasid kulude katmiseks, mis on põhieelarves juba ette nähtud; 4) laenude tegemine üle kolmekuise tähtajaga, kui kavatsetav laen ületab $\frac{1}{10}$ aastaeelarvest; 5) tagavarakapitali kasustamine; 6) sihtkapitalide asutamine ja tarvitamine; 7) tagavarakapitalist summade laenamine eelarve esialgse puudujäägi katteks; 8) summade üleviimine eelarve ühest peatükist teise.

Kõige selle juures pole maavanem seotud tähtajaga, millise jooksul ta peab vallavolikogu otsuse kinnitama, resp. kinnitamata

jätma, või selle kohta seisukoha võtma seaduslikkuse seisukohalt. Erand on tehtud vaid aastaaruannete ja sundmääruste läbivaatamise kohta, mis on seotud tähtaegadega.

Edasi vaatab maavanem läbi ja otsustab kaebusi vallaomavalitsuse organite tegevuse peale, mida annavad eraisikud või asutised temale, kui järelevalvet teostavale ametnikule. Ta on õigustatud ise või revidentide kaudu teostama valla asjaajamise, arvepidamise ja majapidamise revisjoni ja revideerimise tagajärgedest igal juhtumil teatama vallavolikogule. Maavanem võib valla ametnikke distsiplinaarselt karistada, neid ajutiselt, kuni kohtuotsuseni ametist tagandada, võtta neid prokuratuuri kaudu vastutusele ametialaste kuritegude eest.

Lõpuks on maavanem õigustatud: 1) nõudma vallavolikogu erakorralise koosoleku kokkukutsumist hiljemalt 10 päeva jooksul pärast vastava ettekirjutise saamist; 2) andma siseministeriumi nõusolekul juhendeid vallavolikogule, vallavalitsusele ja valla revisjonikomisjonile; 3) andma juhtnööre summade ülekandmiseks valla eelarve ühest peatükist teise ja peatüki ühest paragrahvist teise; 4) andma juhtnööre maja-, arve- ja kassapidamise korraldamiseks; 5) määrama kindlaks kantseleimaksude suuruse, mida vallaomavalitsused on õigustatud võtma mitmesuguste dokumentide, tunnististe ja ärakirjade valmistamise ja väljaandmise eest; 6) ühtlustama maakonna piires toetuste norme töövõimetele; 7) protestima koos politseiülema ja vallavolikogu ja valla revisjonikomisjoni valimise vastu.

Nagu ülaltoodust selgub, puudub siseministeriumil õieti otsene kontakt vallaomavalitsustega. Ta on nendega otseses ühenduses vaid mõningate kaebuste läbivaatamise korral, siis nõusoleku andmisel maavanema mõne juhendi kehtimapanemiseks vallaomavalitsusele ja juhtnööride andmisel kokkuleppel rahaministri ja maavanemaga maksude asjus. Siseministeriumi kaudne ühendus vallaomavalitsustega seisab kursuste ja katsete korraldamises vallasekretärele ja nende abidele, milline tee alati annab siseministee-

riumile võimaluse mõjustada vallaomavalitsuste tegelikkude töötajate isiklikku koostist.

Läti teisist ametiasutisist teostavad eriseaduste põhjal järelevalvet vallaomavalitsuste üle muide: sotsiaalministerium — rahva tervishoiu, sotsiaalse hoolekande jne. alal, teedeministerium — maanteede ehitamise ja korrashoidmise alal, haridusministerium — koolinduse, kultuuriliste ürituste jne. alal.

Nagu linnaomavalitsuste, nii ka vallaomavalitsuste ellu tõi 15. mai 1934 riigipööre suuri muudatusi. Süiski oldi vallaomavalitsuste õiguste kärpimisel hoopis tagasihoidlikum kui linnaomavalitsuste õiguste kitsendamisel. Seda peamiselt sisepoliitilisel põhjusil, kuid ka lähtudes seisukohalt, et maaelanik on oma omavalitsusega, s. o. vallaga, seotud hoopis enam ja lähemalt kui linnaelanik oma omavalitsusega, linnaga.

Ajutise, vaid sõjaseisundi kestuseks antud vallaseaduse muutmise seadusega (mille kohta kehtib sama, mis on ülal juba tähendatud linnaseaduse muutmise vastavate osade kohta) kitsendati küll vallavolikogu ülesandeid, kuid volikogud ise jäid, vastandina linnavolikogudele, püsima. Praegu kuulub, vallavolikogu kompetentsi: 1) vallavanema, vallavalitsuse liikmete ja viimaste kandidaatide valimine, kui see osutub tarvilikuks vastava isiku lahkumise tõttu ametist seaduses ettenähtud põhjusil (see otsus kuulub praegu maavanema kinnitamisele) — kui muidugi siseminister ei kasusta talle erakordseiks aegadeks antud õigust määrata ametisse tähendatud isikuid; 2) valida mitmesuguseid komisjone; 3) võtta vastu eelarve; 4) kinnitada aruandeid; 5) otsustada kaebusi vallavalitsuse tegevuse kohta; 6) määrata ametnikkude palgad; 7) määrata kehtivate seaduste piires maksud ja jaotada naturaalkohustised; 8) otsustada mitmesuguste fondide ja kapitalide asutamise, tarvitamise ja hoidmise küsimusi; 9) otsustada kinnis- ja vallasvarade omandamise, võõrandamise, pantimise ja vahetamise küsimusi; 10) otsustada valla laenuküsimusi; 11) otsustada valla-

omavalitsuse liikmeksastumise küsimusi ettevõttesse, tarbijateühistuisse ja omavalitsuste liitudesse; 12) anda sundmäärusi ja 13) täita muid seaduses ettenähtud ülesandeid. Seega on muide vallavolikogu kompetentsist ära langenud: õigus võtta ametisse ametnikke ja teenijaid, anda juhendeid vallavalitsusele, revisjonikomisjonile ja valla ettevõttele ja asutisile, kontrollida nende asutiste ja organite tegevust, teha otsuseid teravishoiu, hoolekande, hariduse, tulekaitse jne. alal.

Ühtlasi kõvendati — jällegi ajutiselt — tunduvalt vallavanema seisukohta vallaomavalitsuses, andes talle õiguse protestida vallavalitsuse ja -volikogu otsuste vastu, mis tema arvates pole seaduspärased või otstar-

bekohased. Vallavanema protesti korral otustab küsimuse maavanem. Seejuures on siseministril õigus määrata ametisse ja vabastada ametist (kui ta ei anna seda õigust volikogule) vallavanemat, vallavalitsuse liikmeid, revisjonikomisjoni liikmeid, vallasekretäri, selle abisid ja kõiki teisi vallavalitsuse ametnikke ja teenijaid. Seda õigust on siseminister ka kasutanud, kõrvaldades ametist hulka vallaomavalitsuste teenistuses seisvaid isikuid ja asendades neid uutega, peamiselt sellistega, kes on võtnud osa Läti vabadusõjast ja kes on maaomanikud, lähitudes seejuures seisukohast, et isikuile, kel lasub kõige rohkem finantskooormatist, peab antama teiste ees ka eesõigus kohale määramisel.

Helveetsia kodanliku õhukaitse korraldusest.

A. Kümmel.

Õhukaitse juriidiline arenemine ja linnade osa selles.

Juriidiliselt sai Helveetsia kodanlik õhukaitse oma aluse Helveetsia liidunõukogu memorandumist liidukogule (parlamendile) 4. juunist 1934.

Viimases kriipsutakse alla, et tulevikusõdades jaksavad säilitada kriitilises olundis oma erapooletust vaid need riigid, kes lahinguvõimelise sõjaväe loomise kõrval hoolditavad ka tsiviilkodanikkude laiemate hulkade õhukaitse organiseerimise ja selle elluviimise eest.

Liidukogu arvestas memorandumis toodud seisukohti ja 29. septembril 1934 võttis vastu tsiviilkodanikkude passiivse õhukaitse seaduse („*Bundesbeschluss betreffend den passiven Luftschutz der Zivilbevölkerung*“).

Sellega kuulutatakse tsiviilkodanikkude passiivse õhukaitse organiseerimine hädavajaliseks ja kohustuslikuks kõigile kodanikele, kuivõrd nende terviseline seisund ja avalikõiguslikkude kohuste täitmine ei tee selleks takistusi. Liidunõukogu volitatakse

andma määrusi ja korraldusi kodanliku passiivse õhukaitse konstrueerimiseks ja selle elluviimiseks. Lõpuks reguleeritakse sellest tekkivad rahalised küsimused. Näiteks kui liidunõukogu poolt kantoneile ja kogukondadele ettekirjutatud õhukaitsetööde elluviimisel tekib ainelisi kulutusi, siis võtab riik sellest poole oma kanda.

Ülalnimetatud seaduse alusel asuski liidunõukogu energiliselt tööle. 16. novembril 1934 ilmus määrus, millega loodi alus kantonaalsete passiivse õhukaitse instruktorite kaadriks. 22. jaanuaril 1935 ilmusid tsiviilkodanikkude passiivse õhukaitse põhijooned („*Grundlagen für den passiven Luftschutz der Zivilbevölkerung*“). Need põhijooned kujutavad endast organisatsiooniliste korralduste programmi, mille sihiks on tsiviilkodanikkude passiivse õhukaitse organiseerimine ja realiseerimine. Sisuliselt on see tüüpiline raamseadus, millele konkreetse sisu annavad nn. elluviimis- või rakenduseadused ja -määrused. Sellisena ilmus 29. jaanuaril 1935 kohalikkude õhukaitseorganisatsiooni-

de kujundamise korraldus („*Verordnung über die Bildung örtlicher Luftschutzorganisationen*“).

Viimane sisaldab juba konkreetseid juhatusi selleks, milliseisse linnadesse, asulaisse või üldse asustatud kohtadesse tuleb luua kohalik õhukaitseorganisatsioon, millised erialased „teenistused“ tulevad selleks ellu kutstuda ja kuidas või milliseil aluseil tuleb hakata värbama nende koostisi. Samuti määratakse nüüd ettekirjutistega kindlaks, milliseist kogukonna, kohalikest ametivõimudest ja eriteadlasist koosneb kohalik õhukaitsekomisjon. Viimane ongi õhukaitse tegelik teostaja. Ta allub kantonivalitsuse juures olevale kantonaalsele õhukaitsekomisjonile. Viimane allub omakorda liidunõukogu juures teotsevale riigi õhukaitse komisjonile. Korralduse kohaselt tuleb kodanlik passiivne õhukaitse organiseerida neis asustatud kohtades, milles on vähemalt 5000 elanikku, või millised on oma geograafilise asendi, või liiklemissõlmena, või jälle oma tööstuslike kütiste tõttu on eriti rahvamajanduseliselt tähtsad ja võivad seetõttu tulevikusõjas kahtlemata olla vaenuliste lendurite korduvate rünnakute objektideks. Õhukaitse realiseerimine nõuab kodanikelt rahaliste jõupingutuste kõrval ka suuri tööjõu rakendusi. Linnades, kus elanikkude arv ületab 40 000, tuleb õhukaitse ridadesse tõmmata vähemalt 3—6%, s. o. 1200—2400 inimest! Vähe- mais linnades on see isikliku tööjõu rakendus veelgi vajalisem. Siin tuleb kaasa tõmmata vähemalt 5—7% nende kodanikkude üldarvust.

Mis puutub kodanliku passiivse õhukaitse kaadrite värbamise, siis võetakse siia esijoones neid, kes ei kuulu sõja algusel üldmobilisatsiooni alla, tingimusel, kui neid sõjaväevõimude poolt vajaliksiks ei loeta (mitmesugused spetsialistid), ega pole ka oma tsiviilameteis asendamatud. Üldiselt soovitatakse kaadreid moodustada nii, et $\frac{1}{3}$ koosneks sõjaväeteenistuskohusest vabastatuist, kelle juures puuduvad ülaltähendatud kitsendused. Järgmine $\frac{1}{3}$ peaks koosnema neist, kes pole seotud ei sõjaväe-, ega ka abiteenistus-

kohusega (ka naised), või on jälle liiga noored, alla 18 aasta vanad, ja pole seega veel sõjaväeteenistuskohuselised.

$\frac{1}{3}$ tuleks värvata abiteenistuskohuselise- st. Viimased annavadki peakontingendi tegelasi õhukaitseteenistuse formatsioonidele. Seejuures on nad õhukaitstes viibimise aja jooksul vabastatud teisist abiteenistuskohuste täitmisest. Erandina võib kohalikesse õhukaitseorganisatsioonidesse võtta ka vanemaisse aastaisse kuuluvaid kodanikke, kes on arvatud maakaitsevähke.

Edasi on fikseeritud organisatsiooni raamistik, ühes temasse kuuluvate teenistustega. Need oleksid järgmised:

Kohaliku passiivse õhukaitse juhatus, kuhu kuuluvad politsei, tuletõrje, sanitaarte- nistuste juhid, siis spetsialistidena arhitekt ja keemik, siis häire-, hoiatus-, vaatlustee- nistused, politsei-, tuletõrje-, sanitaar-, gaasi- luure- ja degaseerimis-, tehnilised erialased ja sideteenistused.

Tööstuslike kätised ja avalikõigusli- kud asutised, nagu post, raudteejaamad jne. organiseerivad samal alusel oma õhukaitset, kusjuures eriti tööstusettevõttele suurt toetust ja nõu annab nn. tööstusettevõtete nõu- andla („*Beratungsstelle für Industrie- werke*“).

Õhukaitseks vajalike aparaatide, gaasi- maskide ja teiste materjalide valmistamise ja sisseveo kontrolli teostamiseks anti 7. mail 1935 liidunõukogu poolt omaette määrus („*Bundesratsbeschluss über die Überwachung der Herstellung und der Einfuhr von Luftschutzmaterial*“).

Vastavalt sellele saab Helveetsia impor- tida ja tarvitada vaid materjale, millised kannavad Zürichis asuva riigi materjalide- koja kontrollmärki.

Kodanliku passiivse õhukaitse kohalik- kude organisatsioonide moodustamine pidi 29. jaanuari 1935. a. korralduse järgi teosta- tama üldjoonis juba sama aasta oktoobris, kuid teadunud kaadrite vähesuse tõttu pidi formeerimisega pikendatama. Selles mõttes ilmuski 23. augustil 1935 järjekorraline määrus, mis tähtaegade pikenduse kõrval

nägi ette ka võimalust, et liidunõukogu loob neis kantoneis, millised õhukaitse organiseerimise alal avaldavad teatavat saamatust, ise ajutise iseloomuga õhukaitseorganisatsiooni, kui kohapealsed tegelased ja asutised seda seaduspäraselt suudavad edasi ehitada.

Üldiselt peab kriipsutama alla, et liidunõukogu on avaldanud suurt vastutulekut. Õhukaitseks minevad kulud jagatakse võrdselt riigi, kantonite ja kogukondade vahel. Õhukaitsematerjale annab riik kohapealseile organisatsioonidele poole hinnaga. 1936. a. assigneeriti kodanlikule õhukaitsele 12 500 000 franki.

Loomulikult ei pääse õhukaitse loomine mööda sund- ja karistusnormest. Selles mõttes ilmus liidunõukogu määrus 3. aprillist 1936 („*Bundratsbeschluss betreffend Strafschriften für den passiven Luftschutz*“). Viimane näeb ette karistusi nii asutisile, kui ka üksikuile kodanikele loiduse eest õhukaitse organiseerimisel ja loodud organisatsiooni tegevusest osavõtmisel trahvivib valjusti saboteerijaid ja õhukaitseadmete ja -varade lõhkujaid.

3. juunil 1936 ilmus pimestamise, s. o. tulede kustutamise korraldus („*Verordnung betreffend Verdunkelung im Luftschutz*“).

Aastate jooksul on mõnedes ülalnimetatud määrusis ja korraldusis tehtud tunduvald muudatusi. Nii on liidunõukogu otsuse kohaselt õhukaitse laienenud ka neile linnadele ja asustatud kohtadele, kus elanikkude arv on alla 3000, või millised seda vajavad oma asukoha, liiklemise tähtsuse, või tööstuskäitiste tõttu. Teiselt poolt on õhukaitsekohust veelgi enam hakatud laiendama kodanikkude massidele. Nüüd tuleb linnades, kus on üle 40 000 elaniku, rakendada õhukaitseesse 5—15%, s. o. 2000—6000 inimest, vähe- mais linnades isegi 15—40% selle kodanikkude arvust!

Teiseks on õhukaitseasutised saanud õiguse kontrollida eramaju, kuivõrd need on kohased kollektiivsete varjendite sisseseadmiseks. Seega tulevad kõik uute ehitiste ja vanade elamute ümberehituste projektid esi-

tada vastavaile õhukaitseinstantsidele seisu- kohavõtmiseks.

Edasi peab iga kodanik võimaldama vastavaile instantsidele püstitada oma maa- alale või ehtisile häiresignaalseadiseid. Ühtlasi peab kontrollivõimudel olema igal ajal juurdepääs nende seadiste seisundi ja tegevuse kontrollimiseks. Lõpuks peab iga kinnisvaraomanik võimaldama kõigi õhukaitsetööde teostamist ja temal pole õigust nõuda kahjutasu, kui seejuures puudutakse tema kinnisvara või maatükki. Viimane käib peamiselt kollektiivsete varjendite sisseseadmise ja ehitamise kohta.

Organisatsioonilt jagub Helveetsia passiivne õhukaitse kolme suurde rühma: 1) õhukaitsekomisjonid, 2) kohalikud õhukaitseorganisatsioonid ja 3) õhukaitse ülesandeid harrastavad eraorganisatsioonid.

Kõik need kolm ühes riigi-, kantoni- ja linnavalitsustega moodustavad Helveetsia kodanliku passiivse õhukaitse organisatsooni aluse.

Õhukaitsekomisjonide ülesandeks on kõigi passiivse õhukaitse valdkonda kuuluvate probleemide igakülgne kaalumine, kaitseprojektide ja sundmääruste väljatöötamine ühes nende esitamisega täitmiseks vastavaile ametivõimudele; nõustamine õhukaitse alal kõigile oma tegevuspiirkonna ametiasutisile ja nende juhtidele; lõpuks kõigi püstitatud õhukaitsekorralduste realiseerimise juhtimine ja edaspidine kontroll.

Territoriaalselt, kui ka oma ülesannete tähtsuse suhtes jaguvad õhukaitsekomisjonid liidu, kantonite ja kohalikeks, s. o. linnade ja kogukondade õhukaitsekomisjonideks.

Liidu õhukaitsekomisjon asub Bernis liiduvallitsuse juures ja ta kompetentsi kuuluvad kogu riigi territooriumi passiivse õhukaitsega seotud küsimused ja nende lahendamise. Varem töötas täidesaatva organina temale alluv liidu õhukaitseamet, kuid 10. novembri 1936. a. korraldusega likvideeriti see ja selle asemel loodi liidu sõjaväe-departemangu juurde passiivne õhukaitse osakond („*Abteilung für den passiven Luftschutz*“). Sellega lähendati veelgi tegelikult

üksteisest sõltuv sõjaväevõimudele alluv aktiivne õhukaitse kodanlikule passiivsele õhukaitsele.

Kantonite õhukaitsekomisjonid asuvad kantonivalitsuste juures ja korraldavad passiivset õhukaitset üksiku kantoni piirkonnas.

Kohalikud õhukaitsekomisjonid asuvad nende linna- ja kogukonnaomavalitsuste juures, millised oma suuruse, kui ka oma asukoha ja mõningate elulise tähtsusega käitiste tõttu on võetud liidu poolt õhukaitsekohuseliste nimestikku.

Uue korralduse alusel võetakse reeglipäraselt kõik asustatud kohad, mille elanikkude arv on vähemalt 3000, õhukaitsekohuseliste hulka. Need kohad, millised ei kuulu õhukaitsekohuseliste hulka, on 3. juuli 1936. a. korralduse alusel kohustatud oma maaala piirides ellu viima kõiki ametivõimude poolt ettekirjutatud tulede kustutamise eeltöid ja soetama selleks kohaseid seadiseid.

Kohalikud õhukaitseorganisatsioonid organiseeritakse kohapeal kõigis õhukaitsekohuselisis linnades ja asustatud kohtades. Neil organisatsioonidel lasubki sõjaajal kogu oma raskusega tegelik passiivne õhukaitse. Vastavalt sellele nõuab ka seadus, et kõik kohalikud õhukaitseorganisatsioonid oleksid alati valmis väljaastumiseks.

Linna (kvartaali) kohalik õhukaitseorganisatsioon koosneb järgmisist osist:

1) linna (kvartaali) passiivse õhukaitse juhatus, millesse kuuluvad linna (kvartaali) õhukaitse juhataja ja ta abi kõrval veel politsei, tuletõrje, sanitaar-, ehitustehniliste teenistuste esindajad ja rida eriteadlasi — insenere, keemikuid jne.;

- 2) häire-, teate- ja vaatlusteenistused;
- 3) politsei;
- 4) tuletõrje;
- 5) sanitaarteenistus;
- 6) gaasiluure- ja degaseerimisteenistused;
- 7) tehnilised erialased formatsioonid;
- 8) sideteenistused.

Vastavalt üksikute erialaste teenistuste tööde tõenäosele ulatusele õhusõja korral on

protsentuaalselt jaotatud ka nende isiklik koostis. Loomulikult on neil normidel vaid orienteeruv väärtus, milline kohalikkude olude kohaselt võib tublisti kõikuda.

Teenistuse nimetus	% organisatsiooni isiklikust koostisest
Juhatus	3
Sideteenistus	4
Häireteenistus	4
Vaatluspostid	2
Politsei (kaasa arvatud ka abipolitsei)	18
Tuletõrje (kaasa arvatud ka abituletõrje)	40
Sanitaarteenistus	20
Keemilise luure ja degaseerimisteenistused	6
Tehnilised erialased formatsioonid	3

Kokku 100

Suuremais linnades on passiivse õhukaitse korraldus veidi komplitseeritum. Nimmelt on suuremad linnad jagatud õhukaitse mõttes kvartaalideks, jaoskondadeks, millel on omaette täpselt samasugune õhukaitseorganisatsioon, kui mõnel väiksemal linnal.

Üksikute kvartaalide õhukaitse kõrval figureerib samade alljaotistega ülelinnaline passiivse õhukaitse organisatsioon. See on selleks strateegiliseks reserviks, mis võimaldab linna passiivse õhukaitse üldjuhile manööverdumist ja abistada kõige raskemini kannatanud kvartaali. Põhimõtteliselt peab aga iga kvartaal püüdma ise likvideerida õhurünnaku kõiki võimalikke kahjusid.

Seaduspäraselt on kõik elulised käitised, nii avalikõiguslikud, nagu post, raudteajaamad, kui ka omavalitsuste ja erakäitised, kohustatud looma nende töö iseloomule vastava kohaliku passiivse õhukaitse organisatsiooni. Viimased kuuluvad siis linna üldõhukaitse süsteemi kvartaali õhukaitseorganisatsiooni õiguste ja kohustustega. Et käitistele võimaldada luua nende tööle ja tegevusele vastavat passiivse õhukaitse vormi, eriti aga hankida ainelist toetust, on loodud nn. tööstuskäitiste õhukaitse nõuandeamet („Beratungsstelle für Industriewerke“). Viimane töötab vahenditult kontaktis riigi kõrgemate õhukaitseinstantsidega.

Helveetsia passiivse õhukaitse organiseerimine kuulub ametivõimude kompetentsi. Samane on lugu ka kodanikkonna informeerimise ja kaasatõmbamisega passiivse õhukaitse tööle. Ka see on esijoones ametivõimude asjaks. Et aga viimaste tööd hõlbustada ja õhukaitset, kui sellist, teha rahva enda asjaks, on loodud terve rida eri iseloomuga ühinguid. Viimased kuuluvad kõik nn. Helveetsia õhukaitseliitu („*Schweizerischer Luftschutzverband*“). Liidu ülesandeks on informeerida kodanikke passiivse õhukaitse ülesandest ja rakendada kodanikke tegelikult nende ülesannete täitmisele. Nii poliitiliselt, kui ka konfessionaalselt on liit täieliselt neutraalne. Liit taotleb tihedat koostööd asutistega, teeb vastavat propagandat ja värbab kodanikke õhukaitse formatsioonidesse ja aitab kaasa õhukaitse elluviimisel. Helveetsia õhukaitseliit hõlmab territoriaalselt kogu riiki. Kantoneisse ja linnadesse on loodud liidu sektsioonid. Liitu kuuluvad ta kohalike sektsioonide kõrval veel terve rida ta sihtidele kaasatundvaid abiühinguid ja -seltse.

Nagu ülal on juba tähendatud, nõuab üleelatav poliitiline moment, et õhukaitseformatsioonid oleksid pidevalt lahinguvalmis seisundis. Tänapäeva olundis võib sõda alata üleöö. Vastavalt sellele on siis ka kõigile passiivse õhukaitse süsteemi kuuluvaile organisatsioonidele täpselt ära määratud ja formuleeritud nende ülesanded ja tegevuse juhtnõõrid sõja puhul.

Häire-, teate- ja vaatlusteenistus. Teatud linna või mõne teise õhukaitsekohuselise objekti häire-, teate- ja vaatluskeskus peab alati olema kontaktis sõjaväe sellekohase keskusega. Ka mitteõhukaitsekohuselised objektid peavad soetama endale avaliku õhuhädaohu häirepunkti, mis oleks ühenduses sõjaväe omaga ja varustatud häireseadistega.

Avalikud häirekeskused alarmeerivad omakorda nii linna kodanikke, ametiasutisi, kui ka käitisi. Samuti peavad ka kõik käitised olema varustatud häireseadistega.

Arvestades Helveetsia territooriumi piiratust, tuleb loobuda „eelhäire“ andmisest, Loomulikult tuleb anda peahäire õigel ajal, et kodanikel oleks võimalik ära kasustada kõiki kaitsevahendeid. Avalik häire antakse sireenidega, sisemised signaalid — kokkulepitud vahenditega. Häiresignaal ise koostatakse liidu ja sõjaväevõimude kokkuleppel. Õhuhädaohu möödumisel antakse häirekeskuse poolt esimesest erinev signaal õhuhädaohu möödumisest. Seejärel asutakse tekkinud kahjude likvideerimisele ja kulutatud tagavarade täiendamisele.

Politsei. Sõja korral luuakse politseile abiks eriline abipolitsei. Nii päris- kui abipolitsei ülesandeks on valvamine tulekaitsemääruste korrapärase täitmise ja kollektiivsete avalikkude gaasivarjendite korra ja ettekirjutatud kasutamise järele, sõjagaasidest ülevalatud maaalade ja lennukite allaheidetud lõhkemata pommide asukohtade isoleerimine, kuni nende edasiandmiseni vastavaile tehnilisile salkadele.

Politseipostid koosnevad harilikult 1—2 inimesest ja ühest sidemepidajast. Politseiposti ülesandeks on oma rajoonis toimuvate sündmuste jälgimine ja tarbekorral vastavate ettekannete tegemine õhukaitse juhile. Olundi kohaselt tuleb politseipostil juhtida ka esimesi esmaabitöid.

Tuletõrje. Ka tuletõrje saab sõja korral omale abiks nn. abituletõrjeformatsioonid. Tuletõrjeformatsioonide ülesandeks on kõigi kergsüttivate materjalide eemaldamine, tule likvideerimiseks hädavajaliste vee-tagavarade ja tehniliste kustutusvahendite soetamine ja lõhkemata pommide koristamine ja kahjutukstegemine.

Sanitaarteenistus. Sanitaarteenistuse juhtimine ja korraldamine usaldatakse õhukaitseks erilise ettevalmistuse saanud arstkonnale.

Sanitaarteenistuse ülesandeks on päästepunktide, haiglate, abihaiglate kohandamine nii haavatute, kui gaasitatute abistamiseks ja ravimiseks, haavatute ja gaasitatute kogumine, transportimine ja ravimine. Pääste-

punktid peavad oma sisseseadult vastama enam-vähem korralikule haiglale.

Neis peab olema küllaldane seebi, leelisest keemikaalide, permanganaadi ($KMnO_4$), kloorlubja, klooramiini, hapniku, siis mitmesuguste südametegevust ergutavate

mide, tänavate, väljakute ja esemete puhastamine.

Tehnilised erialased formatsioonid. Nende ülesandeks on õhurünnakute tagajärjel tekkinud vee-, gaasi- ja elektrijuhtmete ja -seadmete otsekohene ja änavate puhastamine ruusule plahvatuslehtrite eemaldamiseks kokkuvarisemisohus olevate tamine või hädaabiline kind-

OSTAN JA MÜÜN

kuld, hõbe ja antiikesemeid, briljanlid, ehteid, kaalukulda, kuld- ja hõbemünne, uure, lauahõbedat, kristallesemeid, portsigare, kulpe, nipsasju, raamatuid, kunsti, ikooni, maale, ordeneid, märke, postkaarte, kaminakellasid, küünlajalgu, pronksasju, vaskesemeid, portselani, ühmeid, margapuid, armatuure, saksa sõjaväe varustust, dekoratiivrelvasid, dokumente, sörmkübaraid, fotoaparaate, pikksilmasid ja kõike muud.

Võtame vastu ka proovideta ja import proovidega esemeid. Proovimääramise teenus.

TULE TOOMPUIESTEE 27, HOTELLIS "TALLINN"
TEL 60 41 01 E-L KL 10-18. VANAVARA KOKKUOST
 Kadaka turu väravas ostu-müügi paviljonis kl 9.00-14.00
 tel 59 80 05; 8 25 24 22 10,
 kojukutsed kl 10.00-14.00.

Ostame ka surnu kogu koduse vara ja teeme majapidamiste tühjenusostu ainult komplekselt. Kui kaup sobib ja hinnas kokku lepime, saad.

RAHA KOHE KÄTTE

Ülalnimetatud asju võetakse vastu päripäeva Pae 76.
 tel 21 66 91 E-L kl 10.00-18.00. Valuutavahetus Pae 76.

händide keemilise puhastamise ja võimalikult nooremaid tege-
 lakstegemine ja sõjagaasidest tabatud ruumide puhastamine ja lasi.

Mõnda rahvusvahelise korterindus- ja linnade planeerimise ühingu ja rahvusvahelise linnade ja kohalikkude valitsuste liidu poolt juulis 1937 Pariisis korraldatud kongressidelt.

Ins. P. Sisask.

(Järg.)

Võitlemine suitsu, tolmu ja mürkgaaside vastu.

Suitsu, tolmu ja mürkgaaside vastu võitlemise abinõude selgitamiseks oli laiali jaadatud üksikasjaline küsimusleht, mis sisaldas 97 küsimust 6 eripeatükis. Küsimused olid püstitatud järgmisil erialadel:

1) Suitsu, tolmu ja mürkgaaside vastu võitlemise teoreetilised alused: kas ja milliseid uuringusi on toimetatud suitsu, tolmu ja mürkgaaside kahjulikkuse ning tähendatud kahjulikkude ainete vastu võitlemise vahendite

ja viiside kohta arhitektide, arstide, hügieenikute, mürkide eriteadlaste, füüsikute, keemikute ja meteoroloogide poolt, milliseid määramisviise kasustatakse süsihappu gaasi, vingugaasi, väävlisshappe, tolmu, suitsu ja muude kahjulikkude ainete sisalduse kindlakstegemiseks õhus; millised uusimad tööd on olemas suitsuküsimuse kohta.

2) Avalikõiguslikud alused suitsu, tolmu ja mürkgaaside vastu võitlemiseks: kas ja millised seadused ja määrused kehtivad tööstuste ja eramajade suitsu vastu võitlemise kohta; kas

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ nr. 10/X — 1938.

seadused hõlmavad kõiki erijuhtumeid; millised on karistused; milliseid tulemusi on andnud seaduslikud aktsioonid; kas on olemas keskorganeid või kohalikke eriorganeid suitsu vastu võitlemise korraldamiseks.

3) Avaliku arvamise suhtumine suitsu, tolmu ja mürkgaaside vastu võitlemisel: kas ja millisel määral kajastub avaliku arvamise suhtumine tähendatud küsimuse üldises ajakirjanduses, tehnilises ajakirjanduses, turismiorganisatsioones ja teaduslikes organisatsioones ning kongressel; kas on olemas bibliograafiline kokkuvõte tähendatud küsimuses.

4) Erasisikute suhtumine suitsu ja mürkgaaside vastu võitlemise küsimusse: kas leiavad kasutamist kasvaval määral suitsuvabad kütteained ja kütmissviid ja suitsu kõrvaldamise seadmed; kas erasisikud on teadlikud küttekollete ja suitsujuhtmete puuduliku seisundi kahjulikkusest; kas ollakse teadlik mootorite pahvisgaaside kahjulikkusest.

5) Konstruktorite ja tootjate saavutused: suitsuvabade kütteseadmete, suitsu ja mürkgaaside kõrvaldamise seadmete, kontroll- ja mõõduaparaatide konstrueerimise ja valmistamise alal

6) Suurtööstuslike küttekollete kasustajate suhtumine: kas avaldatakse vastava sisuga selgitavaid kirjutisi kütteühingult; kas on loodud mõni omavaheline organ kõnesolevate abinõude edendamiseks; kas on olemas koostöö ametiasutistega; kui võrd on korraldatud suitsu kõrvaldamine ametiasutiste küttekoldeis.

Sellele küsimuslehele oli saanud vastuheid 13 Euroopa riigilt ja Põhja-Ameerika Ühendriikidelt. Eesti ega ta naaberriigid ei võtnud osa kõnesoleva asja arutamisest.

Tingituna küsimuste laadist, on saanud vastused suurel määral puhterteadusliku ja -eritehnilise sisuga, vähemalt selles osas, milles käsitletakse vastavaid seadmeid ja talitusviise.

Kuna sellised eriküsimused nõuavad ühelt poolt üksikasjalist käsitlust ja teiselt poolt seisavad üsna kaugel suurema osa luigejate otsesest tegevus- ja huvialast, olgud jätetud pikemalt mainimata alljärgnevas kokkuvõttes, milles püütakse hõlmata rohkem üldisema iseloomuga asjaolusid suitsu, tolmu ja mürkgaaside vastu võitlemise küsimuses.

Suitsu, tolmu ja mürkgaaside kahjulikkuse, samuti ka nende vastu võitlemise abinõude kohta on korraldatud arvukaid ja ulatuslikke uurimusi mitmesuguste eriteadlaste poolt, eriti Saksas, Inglismaal, Prantsusmaal ja Põhja-Ameerika Ühendriikides. Vastavais keelides on olemas ka rohkesti kirjandust sellel alal.

Üldmainitud kahjulikkude ainete sisalduse kindlaksmääramiseks õhus on olemas mitmeid talitusviise ja mitmesuguseid aparate ja mõõduriistu.

Uurimused kinnitavad mürgiste oolluste olelust suuremate elu- ja tööstuskeskuste atmosfääris tervisele kahjulikul määral, samuti vajadust alaliselt kontrollida õhu koostist ja võtta tarvitusele abinõusid kahjulikkude ainete kõrvaldamiseks.

Uuemaid töid suitsu küsimuses on: Inglismaal rahvusliku suitsu vastu võitlemise seltsi („National Smoke Abatement Society“) tööd, Ameerikas — rahva tervishoiu valitsuse („Public Health Service“) teated ja Prantsusmaal ins. R. Humery' teos „Võitlus suitsude, tolmu ja mürkgaaside vastu“ („La lutte contre les fumées, poussières et gaz toxiques“).

Suuremas osas riikides puuduvad eriseadused ja -määrused võitlemiseks suitsu ja mürkgaaside vastu. Kuid seadused ja määrused tööstuse, ehituse ja tervishoiu alalt sisaldavad enamasti eeskirju, milliseid on võimalik kasutada suitsu ja mürkgaaside vastu võitlemiseks. Saksas, Kreekas ja Hollandis peetakse neid küllaldaseks.

Vastavaid eriseadusi ja -määrusi on olemas Inglismaal, Prantsusmaal ja Põhja-Ameerika Ühendriikides. Need seadused käsitlevad peamiselt tööstuste suitse ja mürk-

gaase, ega hõlma ka seetõttu kõiki võimalikke erijuhtumeid. Karistumäärad seaduslike eeskirjade täitmatajätmise eest on üldiselt pehmed.

Kuigi nurisetakse seaduslike eeskirjade vähese mõju üle, on ometi seeläbi olund muutunud tunduvalt paremaks, Inglismaal näiteks 60% võrra ja Prantsusmaal (Lyonis) koguni 75% võrra.

Mõnel pool on antud ka sundmäärusi elamute suitsu vastu.

Paljudes riikides on olemas keskasutised suitsu ja mürggaaside vastu võitlemise korraldamiseks ja vastavate küsimuste uurimiseks, näiteks Inglismaal rahvuslik suitsu vastu võitlemise selts („*National Smoke Abatement Society*“) ja teadusliku ja tööstusliku uurimise departemang („*Department of Scientific and Industrial Research*“) Saksas koguni 5 keskasutist, eesotsas riigi ja Preisi majandusministeeriumi IV osakonnaga, Põhja-Ameerika Ühendriikides rahva tervishoiu valitsus („*The Public Health Service*“), Hollandis kütteinete säästu rahvuslik institut.

Peale selle on paljudes linnades loodud eriasutised ja -komisjonid suitsu vastu võitlemise korraldamiseks, näiteks Inglismaal — Newcastle'is, Manchester'is, Liverpool'is, Sheffield'is ja Glasgow's; Prantsusmaal Lyon'is, Lille'is, Courbevoie's, Boulogne-Billancourt'is jne.

Avalik arvamine suhtub õhus leiduvate kahjulikkude ainete vastu võitlemise korraldusse igalpool heatahtlikult. Üldises ajakirjanduses ja samuti ka tehnilises eriajakirjanduses on selle küsimuse kohta ilmunud rohkesti kirjutisi. Küsimus on olnud ka paljude kongresside ja koosolekute päevakorras. Turismiorganisatsioon on vastukõla väike. Asjaomase bibliograafia nimestik avaldatakse Saksas, Prantsusmaal ja Inglismaal.

Kõikjal on märgata tendentsi suitsuvabade kütteinete (koks, õlid, gaas), kütmissüsteemide (elekter, kaugküte) ja küttekollete laialdasemaks tarvituselevõtmiseks, kuigi kohati juurdekasv on üsna aeglane. Prantsus-

maal levib üsna laialdaselt tahmapüüdjate kasustamine.

Eraisikute teadlikkuse kohta puudulikkude küttekollete suitsujuhtmete ja mootorite pahvisgaaside kahjulikkuse suhtes on vastused lahkuminevad. Kohati, kus neid küsimusi on käsitletud rohkesti üldises ajakirjanduses, nagu näiteks Prantsusmaal, on inimesed enam teadlikud; teisel hoolitakse neist asjust võrdlemisi vähe.

Paljudes riikides on keelatud pliühendite *) segamine bensiini hulka, põhjenedes pahvisgaasidega õhku paisatava plii suurele mürgisusele.

Iga riik on üles andnud arvuka loetelu konstruktoreid ja produtsente, kes töötavad suitsuvabade kütteseadmete, suitsu ja mürggaaside kõrvaldamise seadmete, samuti vastavate kontroll- ja mõõduaparaatide ehituse alal. See näitab, et leiutajad ja konstruktorid teevad kõikjal tähelepanuväärivaid pingutusi suitsu ja selle kaudu kaotsimineva soojuse ja väärtuslike ainete kadude vältimiseks.

Seadmed ja aparaadid on väga mitmesugused, sõltudes kütteinest, kütmissüsteemist, koldest jne. Kahjuks puuduvad erapooletud ja teaduslikele uurimisele põhjenedes kriitikumid otsustamiseks nende seadmete otstarbekuse ja tulukuse üle.

Suitsu vastu võitlemise vajadust selgitavaid kirjutisi levitavad tarvitajaskonnas vaid Saksa kütteinete müügi organisatsioonid.

Suitsu vastu võitlemise küsimuste ja abinõude edendamiseks on asjaomased töösturid Inglismaal, Hollandis ja Prantsusmaal enda keskel ellu kutsunud vastavaid organeid.

Korrapärast koostööd töösturite ja ametiasutiste vahel kõnesolevas küsimuses pole peaaegu kusagil, välja arvatud mõned Prantsusmaa linnad (Lyon jt.).

Inglismaal, Prantsusmaal ja Saksas on ametiasutiste küttekolded suitsu vähendamise otstarbel ümber seatud. See talitusvää-

*) Pliitetraetüüli lisandatakse bensiinile klop-pimiskindluse tõstmiseks.

on parimaks eeskujuks ja õhutuseks eraisikuile.

Kokkuvõttes kongress soovitas suitsude, tolmude ja mürkgaaside vastu võitlemiseks:

1) Eraldada linna ehitusplaanis tarvilisel määral tülitavate tööstuste rajoonid elamurajoonest.

2) Edendada kõigiti suitsuvabade kütteseadmete tarvituselevõtmist senisest suuremal määral.

3) Edendada suitsuvabade kütteseadmete ja suitsukaotamisseadmete valmistamist ja tarvituselevõtmist ettevõttele, asutis ja eramajas.

4) Asjaomaseil asutisil uurida suitsude, tolmude ja mürkgaaside kahjulikkust ja nende vastu võitlemise abinõusid, teha vajalikku selgitustööd, anda otstarbekohaseid määrusi nende pahede kaotamiseks ja kontrollida vastavate määruste täitmist.

Nende abinõudega, kui need leiavad täitmist, lootis kongress peatselt jagu saada mürgiste suitsude, tolmude ja gaaside läbi tekitatud kahjustest inimeste tervise ja rahvamajanduse alal.

Piima tervishoiueeskirjad ja piima kontroll.

Kongressi töö kokkuvõtlik ülevaade piima kohta Eestit huvitavas osas on juba ära toodud käesoleva ajakirja veebruari numbris (nr. 9/X — 1938), seepärast selle küsimuse juures pikemalt ei peatu. Olgu mainitud vaid mõnda sellest, mida kongressist osavõtjale Pariisis näidati ja suuliselt seletati piima kontrolli asjus.

Prantsusmaal pandi kehtima piima kontroll praeguses ulatuses põllutöoministeriumi poolt 1927. a. ja Pariisis ja ümbruskonnas

hakati seda teostama 1930. a. Teostajaiks on vastavad ühingud, milliseid kohe asutati rohkesti ja milliste järelevalvel on karjad, piima kokkuvedu, piimatalitused ja piima müük.

Piim läheb peamiselt lastele.

Tervishoiueeskirjade järgi on korraldatud kõva arstiline kontroll kogu piimaga kokkupuutuvalle personaalile, alates karjatallatajaist maal ja lõpetades piima väljajagajatega linnas. Kontrolli peetakse peale karja ka loomalatude ja loomatoidu üle.

Kongressist osavõtjale näidati ka ühte karja, mis koosnes 30 angelni tõugu lüpsilehmast. Loomad olid väga ilusad. Korralik oli ka kivilaut, Toidu hoidmiseks olid loomadel künad ja sõimed. Loomad seisid äsjavahetatud, rikkalikult laotatud aluspõhul. Karja vaatus toimus lüpsmise ajal ja seda toimetati küll kõigiti eeskirjade kohaselt. Lüpsjad — naised olid puhtais kitleis. Enne lüpsmisele asumist pesti lehma udar ja saba seebiga puhtaks. Lüpsinõud olid steriliseeritud ja lüpsmise juures külmad (temperatuur +2—3° C). Pärast lüpsmist pesti nõud erilahusega. Lüpsitud piim toimetati lauda teises otsas asetsevasse eriruumesse, kus see jahutati alla +3—4° C ja säilitati sama temperatuuri juures ärasaatmiseni.

Piima vedu linnadesse ei või toimuda kaugemalt kui 70 km, kusjuures selleks võib tarvitada vaid kiireid isotermlisi autosid, nii et piima temperatuur ei tõuseks +7° C kõrgemale.

Piima säilitamise ja veo eeskirjad erinevad meie omist, kuid seda tingib Prantsusmaa kuumem kliima. Mida kuumem maa, seda raskem on käitlemine piimaga.

Rahvusvaheline linnadekongress 1940 Budapestis.

Seoses 1940. a. Budapestis peetava rahvusvahelise linnadekongressiga on Ungari linnade liit saatnud rahvusvahelisele linnade ja kohalikkude valitsuste liidule kirja, milles teatab, et heameelega võtab kongressi korraldamise endale, kusjuures lisab, et poo-

le ettevalmistuskuludest on lubanud võtta endale Ungari valitsus ja poole kuludest kannab Budapesti linn. Oma kirjas märgib Ungari linnade liit, et juba varemalt on nad avaldanud arvamust, et kongressil peaks leidma käsitlemist riigi ja linna rahandusli-

kud suhted, samuti linnade planeerimise küsimus ja asja vastu laiema huvi äratamise mõttes püüab liit läbi rääkida ja mõtteid vahetada linnaomavalitsustegelastega, rahvatulundus- ja rahandustegelastega. Ka hiljem on teotsetud kongressiga seoses olevate küsimuste lahendamiseks, kusjuures lähem teotsemine jäi liidu juhatuse hooleks.

Liidu juhatuse kutsus detsembris 1937 kokku kongressi küsimuste arutamiseks suure ettevalmistuskomisjoni. Peale Ungari valituse ja linnade liidu ametlike esindajate võtsid sellekohasest nõupidamisest osa veel linnade juhtivad isikud, kommunaalpoliitika tundjad ja silmapaistvamaid tegelasi Ungari riigis, et sellega tagada rahvusvahelisele linnadekongressile suuremat edu. Liidu esimees sel koosolekul märkis oma avakõnes sellise kongressi korraldamise vajadust, kuna abiesimees andis sissejuhatava ülevaate kongressi päevakorra välisdeleegaatide vastuvõtmisega seoses olevate küsimuste kohta. Mis puutub kongressi päevakorda, siis liidu abiesimees kõigepealt selgitas komisjonile küsimusi, mis eelmisel kongressil leidsid käsitlemist ja nüüd võiksid ära langeda ja milliseid veel tuleks ja võiks võtta käsitlemisele. Ta pani muuseas ette võtta kongressi päevakorda selliseid küsimusi, mis on kerkinud Ungaris kohalikest oludest ja millega välisdeleegaadid võiksid tutvuda kohapeal ja jälgida seniseid tulemusi. Selles suhtes soovitavaks käsitlusteemaks oleks linnade planeerimise kohta käiva uue seaduse rakendamine Ungaris.

Ehkki linnade planeerimise küsimust käsitleti juba 1913. a. Genti peetud kongressil, tuleb siiski pidada tarvilikuks käsitleda seda küsimust ka eelseisval kongressil, sedamoodi, et Genti kongressist on möödunud juba veerand sajandit ja seetõttu linnade ehitusse, kui ka planeerimisse on tulnud olulisi muudatusi. Eriti on Ungari noor seadusandlus sel alal andnud seadusi ja määrusi ja nüüd oleks soovitatav, et kongress võiks tutvuda nende uute seaduste ja määruste mõju ja tulemustega.

Samuti oleks soovitatav puudutada linnade toitlustamise küsimust ja selgitada sellega seoses tekkivaid kohustusi. Ühest küljest Ungari on agrariik, teisest küljest pakub aga Budapest oma laiaulatuselise sotsiaalse toitlustamisepoliitikaga ka suurepäraseid võimalusi selle küsimuse arutamiseks ja selgitamiseks.

On arvata, et peamiselt huvitab kongressist osavõtjaid kogukondade rahanduse küsimused. Kongressidel Pariisis, Barcelonas ja Londonis piirduti vaid ettekannete ja aruannetega, kuidas ühel või teisel maal on korraldatud linnavalitsus ja rahandussüsteem, kuidas teostub riiklik järelevalve ja eelarveasjandus, laenude ja linnamaksude ala. Kuid neil kongressidel ei käsitletud neid küsimusi põhimõtteliselt, vaid piirduti, nagu ülal tähendatud, ainult aruannete ja ettekannete ärakuulamisega.

Linnade majandamise seisukohalt ootavad lahendust linnade õiguslikud, niihästi organisatsiooni-, kui ka järelevalve- ja kontrollküsimused. Nende põhimõtteliste küsimuste lahendus on toimunud juba mõnes riigis, nagu Hollandis, Saksas ja Soomes. Teisis, nagu Inglismaal ja Helveetsias praegusel korral tegeletakse nende küsimuste lahendamisega, mis evib erilise tähtsuse veel tänapäeva majandusolundi muutuvuse tõttu.

Ungari linnade liit on arvamusel, et kõigil on selge, et linnade majanduselu kontrolli tuleb teostada võimalikult tulemusrikkamalt ja et kõiki omavalitsustegelasi peaks huvitama linnade autonoomia küsimus ja ta vahetork keskvoimuga, mille üle väga palju on vaieldud.

Arvestades eelöeldut, Ungari linnade liidu arvates tuleks kongressi päevakorda võtta järgmised punktid:

1) Linnade seisund riigis, nende majanduslik suhe, samuti linnade majanduselu otstarbekam ja kasulikum sise- ja välisjärelevalve ja -kontroll.

2) Kogukonna käitamisepoliitika põhihooned.

1) Linnade planeerimine, õiguslik kord

ja selle teostamine ja selles suhtes mõeldavad püüded.

4) Toiduainetega varustamine linna ülesandena.

Kongressi ettevalmistuskomisjoni kutsutud isikuil on suur huvi kongressi teadusliku tegevuse vastu ja sel põhjusel on tehtud veel terve rida ettepanekuid kongressi päevakorra kohta. Selgub, et kongressi päevakorras soovitakse veel näha:

I. Linnavalitsuse alal.

1) Asjatundmise tähtsus linnavalitsuse alal.

2) Linna õiguslik kord — kas selle rakendamine kuulub autonoomiavõimudele või seaduseandvale võimule?

3) Linnade vahekorid ümbruskonnaga, selle ümbruse valitsemise kujundamine.

4) Seadustega autonoomiale tugeva kaitse loomine.

5) Omavalitsuse esindus parlamendis korporatiivsel alusel.

II. Rahandusküsimuste alal.

Linna võlgade korraldamine.

III. Linna ettevõtete alal.

1) Linna ettevõtete juhtimine ja organisatsioon, nende ülesanded ja võimupiirid. Linnavalitsuse, kui omaniku mõju ettevõtete juhtimisele.

2) Kommunaalettevõtete kinnistusraamatusse kandmisest ja nende õigused ettevõtte obligatsioonidega koormamise asjus.

3) Omavalitsusettevõtete õiguslik ja majanduslik seisund ja ettevõtete tehniline ja kaubanduslik ratsionaliseerimine.

4) Ettevõtete aastalõpparved investeeritud kapitali, protsentide ja muud mahakirjutused.

5) Ettevõteteasjandusega tutvumiseks edasiarendamise kursuste korraldamine ja

rändkursuste korraldamine ettevõtete rajamiseks ja kujundamiseks, samuti nende ühtlustamiseks kommunaalpoliitika ja -majanduse seisukohalt.

IV. Sotsiaalküsimuste alal.

1) Linnade sotsiaalsed ülesanded.

2) Linnade emade- ja imikutehoolekanne ja noortekaitse.

V. Tervishoiu alal.

Linnade tervishoiuprobleeme.

VI. Kultuuri alal.

1) Koolifilmide rahvusvaheline vahetus, kui film on kooli viidud õppevahendina.

2) Rahvusvaheline vastastikune õpilasile õppereiside ja väljasõitude võimaldamine.

3) Pedagoogiliste õppevahendite vastastikune vahetamine.

VII. Tehnilisel alal.

Suurlinna lärmi vastu võitlemine.

VIII. Rahvamajanduse alal.

Tööstuste detsentraliseerimine, selle juhtimine väike- ja kodukäitisiks.

XI. Turismi alal.

1) Linnade ülesanded rahvusvahelise turismi edendamiseks.

2) Linnad ja turism, vaadatuna majanduslikust ja kultuurilisest seisukohast.

3) Suurlinnade turismistatistika ühtlustamine.

Tehes neid ettepanekuid, arwab Ungari linnade liit, et peaaoinena võiksid kongressil tulla käsitlemisele vast ainult paar teemat, kuid kuna kõik algatatud küsimused äratavad loodetavasti rahvusvahelist huvi, siis võiksid ehk märgitud küsimused siiski tulla kongressi raamides kõnesse.

Uus perekonnaseisuseadus Saksamaal.

Saksa 1875. a. perekonnaseisuseadus muudeti hiljuti riigikantsleri otsusel. Uus seadus hakkab kehtima 1. juulil 1938, tuues endaga kaasa mõningaid põhilisi ja tähelepanavaid muudatusi perekonnaseisumuudete registreerimise alal Saksas.

Mõnes suhtes läheneb Saksa uus perekonnaseisuseadus meil kehtivate Perekonnaseisuseadusele, mis üldiselt aluseis põhjendab Helveetsia eeskujule.

Saksa uus perekonnaseisuseadus („*Personenstandsgesetz*“) sisaldab üldiselt 71 paragrahvi (Eesti Perekonnaseisuseadus 66) ja jagub järgmisse kümnesse peatükki:

- I. Üldeeskirjad.
- II. Kuulutused ja perekonnaraamat.
- III. Sündide- ja surmaderaamat.
- V. Raamatute teisendid.
- VI. Kohtumenetlus.
- VII. Perekonnaseisuamet ja ta järelevalveasutised.
- VIII. Raamatute tõendusjõud ja nende kasutamine.
- IX. Karistuskirjad.
- X. Lõppeeskirjad.

Olulisimaist muudatusist, mis Saksa uus perekonnaseisuseadus sisaldab, olgu mainitud üldine rahvuslik ja rahvussotsialistlik tendents, millele ta tugineb. Lähtudes sellest on saksastatud ka perekonnaseisuraamatute nimetusena üldtarvitav rahvusvaheline nimetus „register“ ja võetud tarvitusele saksa sõna „*Buch*“ (raamat). Nii siis mitte enam „sünniregister“, vaid „sündideraamat“ („*Geburtenbuch*“).

Lähtudes ilmavaate seisukohast ja omaksvõetud töökspidamisest, et rahvussotsialistlik riik ei arvesta isikut mitte kui üksikolendit, vaid ainult kui lüli ehk osa rahvastervikust, mille ühe allasana esineb perekond, siis Saksa uues perekonnaseisuseaduses leiab erilist allakriipsutamist perekond ja need normid, mis peavad aitama kaasa perekondliku ühtekuuluvuse tunde süvendamisele, on uudsed ja teatud rõhutamisega esile toodud. Neil põhjusil on

Saksa uude perekonnaseisuseaduse ühe olulisema muudatusena võetud perekonnaregistri ehk -raamatu pidamine, mis Saksas seni puudus. Seni peeti vaid eraldi sünni-, abielu- ja surmaregistrit, kuid puudus üldine perekonnaregister.

Saksa uues perekonnaseisuseaduses on ette nähtud kolm eri registrit: sündideraamat — sünnijuhtumite registreerimiseks, surmaderaamat — surmajuhtumite registreerimiseks ja perekonnaraamat — abielude registreerimiseks ja abiellunute järgnevat perekonnaseisumuudete äratähendamiseks. Iseseisva abieluregistri pidamine on seega ühendatud perekonnaraamatuga.

Perekonnaraamatus avatakse isikule erilehekülj nende abiellumisel. Erilehekülj koosneb kahest osast. Esimesse ossa kantakse andmed isikute abiellumise kohta, kuna teine osa on määratud nende vanemate ja laste sissekandmiseks. Perekonnaraamatu sellesse ossa kantakse andmed abiellujate vanemate sünniaegade ja -kohtade ja nende abiellumise kohta, samuti ka andmed nende elukutse ja usutunnistuse kohta. Edasi järgnevad andmed laste sünni kohta, naisil ka vallaslaste kohta, lapsendamised, seadustamised jne. — üldiselt neis piires, nagu meiegi perekonnaregistris. Laste abiellumise puhul avatakse neile perekonnaraamatus oma erilehekülj ja lõpetatakse seega sissekanded nende kohta vanemate erilehekülgedel.

Perekonnaraamatusse kantavate andmete laadi (usutunnistus) tõttu peab too register seega tulevikus selgitama ka sissekantavate raassilist päritolu, milline harrastus on Saksas üldine ja kuulub teatud otstarbel sunduslikkude kohustuste hulka. Andmete laiali oleku tõttu oli seda senini kaunis raske teostada.

Nagu näeme, vastab Saksas siseseatav perekonnaraamat põhimõttelt ja olulisemate andmete ulatuselt meie perekonnaregistrile, — mõlemad sisaldavad üldjuhisenä andmeid kolme sugupõlve kohta ja annavad

küllaldase ülevaate perekonnaseose ja koostise kohta, kergendades ülevaate saamist ka perekonnaelu arengu kohta mitme generatsiooni ulatuses, mis on tähtis ja tarvilik sugukonnauurimuse seisukohalt, milliseid lähetehti on ka Saksa uus perekonnaseisuseadus teadlikult ja soodustavalt arvestanud.

Saksa perekonnaseisuseaduse kõnesolev muudatus, temas lahendatud põhimõtete ja uuendustega on omast kohast jällegi üheks tõenduseks ja kinnituseks, et meie analoogiline Perekonnaseisuseadus, mille elluviimine on lõppstaadiumis, on osutunud täiesti otstarbekohaseks ja et selle seaduse loojad on omal ajal toimunud väga õieti ja ettenägelikult, lahendades perekonnaseisumuudete registreerimise ala meil selliselt, nagu see nüüd leiab rakendamist ka sellise vana kultuurriigi poolt, kui seda on Saksa.

Juba meie Perekonnaseisuseaduse loomispäevil — 1925. a. rõhutati Riigikogu kõnetoolilt seda suurt tähtsust, mida evib üldine perekonnaregister ja et Perekonnaseisuseadus saab kindla aluse alles siis, kui on avatud perekonnakirjad kõigile kodanikele. Perekonnaseisuseaduse kehtimahakkamisel hakatigi meil kohe taotlema seda eesmärki ja tänu valitsuse korraldusile ja perekonnaseisusametnike pidevale tööle, oleme jõudnud peaaegu täielikult juba teostada selle suure töö, mida mitmel pool mujal alles kavatakse. Kuigi perekonnaseisumuudete nn. „kodanlik“ registreerimine on Saksas kehtiv juba üle 60 aasta, oleme nüüd perekonnakirjade suhtes neist

ometi tublisti ees, kuna Saksa kodanikele loodetakse perekonnakirjad avada alles umbes 30 aasta jooksul.

Muis osis pole muudatused Saksa uues perekonnaseisuseaduses enam nii olulised. Võiks veel märkida seda, et vaatamata Saksa rahva üldisele usklikkusele, on valjult jäädud senisele põhimõttele, et perekonnaseisumuudete registreerimise puhtriiklik ehk kodanlik registreerimine ja kiriklik tallitus on kaks iseasja, mis teineteist milgil määral ei sega, ei halvusta ega takista. Lähedes sellest seisukohast, on Saksa uueski perekonnaseisuseaduses jäänud püsima nõue, et abielu kiriklik õnnistamistallitus ei või toime tulla enne abieluregistreerimist perekonnaseisusametniku poolt.

Perekonnaseisusametnike instituu uues seaduses (nagu seniseski) on lähedalt sarnane meie omale. Tundmata on Saksas perekonnaseisusametnike (vaimulikkude instituu. Igas omavalitsuses on üks perekonnaseisusametnik ja üks asetäitja, kelleks üldjuhisenä on omavalitsuse juhtiv isik ja asetäitjaks ta abi otseseis ülesandeis. Keskmis ja suuremais linnades võidakse järevalveasutise loal määrata perekonnaseisusametnikeks eriametnikke. Perekonnaseisusametnik loetakse, nagu meilgi, omavalitsusametnikuks.

Perekonnaseisusameti kulud kaetakse vastava omavalitsuse summadest. Viimase heaks laekuvad ka sellel alal saadavad tulud.

Siserändamine ja korteriküsimus Saksamaal.

Suurenev nõudmine tööjõu järgi seab Saksa linnad ja omavalitsused pidevalt suurenevate küsimuste lahendamise ette. Avalikkude ülesannete täitmine nõuab ka tööjõudude reguleerimist, tööjõudude paigutamist nõutavisse kohtadesse. Tööpuuduse vastu võitlemisel on mindud avalikkude töödega niikaugele, et mõnel pool tuntakse tööliste puudust ja neid tuleb paigutada ühest

kohast teise. Tööpuudus on kohati kaotatud, kuna kohati on jäänud töötute arv väikeseks. Kus veel leidub väikesi gruppe töötä töölisi, seal sõltub see sellest, et need töötä töölised oma ringkonnas tööd ei leia ja mitmesuguseil põhjusil oma seniseist kodudest ei taha või ei saa lahkuda ja seega neid tööturu reguleerimisel arvestada ei saa.

Töötä töölise ümberpaigutamiseä on

Saksa siserändamine viimasel aastal võtnud sellise ulatuse, et seda võib pidada selle nähte kõrgpunktiks. Teatavad juurde- ja ärarändamispaigad paistavad statistikast eriti silma. Need paigad meelitavad oma kõrgete palkade ja paremate teenistustingimustega. Raskemaks on tekkinud olund eriti neis omavalitsusis, kus tööliste suurele juurdevoolule seltsib veel tugev elanikkude loomulik juurdekasv.

On selge, et olevaist kortereist, koolimajust, haiglaist jne. rahva juurdekasvule ja juurdevoolule ei jätku ja neid tuleb soetada juurde. Elektri-, vee- ja gaasivõrku tuleb laiendada. Et siserändamine, eriti korteriküsimuse seisukohalt, annab end mõnele linnale eriti tunda, selgub ka järgnevaist andmeist, mis toodud 1935. ja 1936. a. kohta. Näiteks sisserrändamisest mõlemail aastail on Kielis elanikkude arv tõusnud 6,9%, Dessaus 9,0%, Rostockis 8,2%, Lüübekis 5,2%, Magdeburgis 2,8%, Königsbergis 2,5%, Braunschweigis 2,7% ja Münsteris 3,5%. Sinna juurde tuleb veel rahva loomulik juurdekasv 1—1½%. Tehes sellest väikesi arvutusi, võib kergesti näha, et eelmainitud kaheksas linnas, milles 1937. a. algul oli kokku vaevalt 1 500 000 elanikku ja ümarguselt 430 000 korterit, kahe aasta jooksul tuli juurde sisserrändamise ja elanikkude loomuliku juurdekasvu teel 80 000 inimest, mis, arvestades elanikkude ja korterite senist suhet, nõuab umbes 24 000 uut korterit, mis on 1/16 korterite juurdekasvust kogu Saksamaal. Tegelikult on aga korterite nõudmine veel suurem, kui näitab seda toodud skeem, kalkulatsioon, mis on tehtud teoreetiliste kaalutluste alusel. Tuleb arvestada veel, et elanikkude ostujõud ja elustandard on tõusnud ka naiste osavõttust tööst ja tootmisprotsessist, mis perekonnatulu tõstab ja võimaldab korteriturul suuremat nõudmist.

Vastandina sisserrändamise rohkusele, on mõnedes linnades ülekaalus väljarändajate arv. Eriti võis seda märgata Ida- ja Lääne-Saksamaa mäetööstuspiirkondas.

Nii näiteks 1935. ja 1936. a. rändas välja Gelsenkirchenist 4,6%, Hindenburgist

4,2%, Beuthenist 4,1%, Chemnitzist 3,3%, Plauenist 2,8%, Bochumist, Saarbrückenist, Gleiwitzist, Oberhausenist jt. 2—2,3% elanikest. Väljarändamise põhjused polnud mitte ainult majanduslikud, vaid võis märgata ka soovi loobuda senisest tööst ja ametist, näiteks maatöölise kutsest.

Peab tähendama, et kuigi väljarändamine eelmainitud linnadest oli võrdlemisi suur ja maal mõnes omavalitsuses eriti silmatorkav, pole siiski korterite jääk neis kohtades kuigi nimetamisväärne. Olnuks see suurem, võinuks kohtadesse, kus tekivad korterite jäägid, juhtida need inimesed, keda tööde juures ei saa tarvitada, nagu näiteks pensionärid. Sellele mõttele tulid maja- ja krundiomanikud Baadenis, Würtembergis, Reini ja Maini jõe piirkonnas, Saksis, osalt Sileesias ja Ida-Preisimaal, kus olid tekkinud väikesed korterite jäägid. Asja selgitamiseks korraldati ankeet, milles nõuti andmeid ka korterite üürihinna kohta, ja tulemused tehti teatavaks asjastuhvitatuile. Ankeedi järgi on vabakorterite üürid suuremalt jaolt sellised, et need laiemale tarvitajaskonnale on vastuvõtmatud. Veel selgus ankeedi tulemusist, et vabade korterite jääk pole öieti nimetamisväärne. Baadeni 14 linna kohta registreeriti kõigest 59 vaba väikekorterit, Saksamaal 46 kohas 81, Brandenburgis 40 kohas 418 korterit, millises arvus võib olla ümarguselt 200 väikekorterit, kuna ülejäänud olid suured ja keskmised korterid.

Kõigest sellest selgub, et vabade korterite jäägist ei või olla juttu Saksamaa üheski osas ja ka neis osis, kus korteripuudust tuntakse kõige vähem, on siiski vabade korterite arv alla tarviliku normi. Võimalus korterikriisi lahendamise aktsiooni teostamiseks laiemas ulatuses üürnikkude ümberpaigutamisega ei saa seega tulla kõnesse. Korteri- puuduse kõrvaldamise ainukeseks võimaluseks on ehitustegevuse elustamine. Nagu nägime ülal, on kolmest Ülem-Sileesia linnast, nimelt Gleiwitzist, Hindenburgist ja Beuthenist, milles kokku 350 000 elanikku, 1935. ja 1936. a. jooksul lahkunud 12 000 elanikku, siiski alles hiljuti tehtud kindlaks, et

Beuthenis 44,8%, Gleiwitzis 38,0% ja Hindenburgis 42,7% elanikkude arvust elunevad ülekoormatud kortereis ja Beuthenis 1,61, Gleiwitzis 1,52 ja Hindenburgis

1,67 elanikku eluneb igas eluruumis, samal ajal kui Saksamaa teisis linnades, milles üle 50 000 elaniku, eluneb igas ruumis kõigest 0,98 elanikku.

Eesti Linnade Liidu tegevusest.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 21. aprillil 1938 arutati Haridusministeeriumi poolt ELL arvamuse avaldamiseks saadetud õppejõudude teenistuse seaduse eelnoo.

Arutanud seda ja arvestanud ELL liikmete seisukohti, otsustati see, peale mõningate paranduste ja täienduste tegemise, tunnustada vastuvõetavaks.

Pärnu Linnavalitsus palus ELL astuda samme, et Tulekindla ehitusmaterjali levitamise määruse kehtivus laiendataks ka linna- ja aleviomavalitsusile.

Kaalunud küsimust, otsustati pöörduda Majandusministeeriumi poole palvega, et ülaltähendatud määruse kehtivus laiendataks ka linna- ja aleviomavalitsusile, s. o., et linna- ja aleviomavalitsuste hoonete — koolimajade, haiglate jt. (välja arvatud ärilised hooned) ehitamiseks müüidaks telliskivitehaseist telliskive alandatud hindadega samul alusel, nagu neid müüakse maal põllumajapidamiste ja piimatalituste hoonete ja maaelukorterite ehitamiseks, seda enam, et summad näiteks koolimajade ehitamiseks tulevad peamiselt Koolimajade Ehitusfondist ja käesoleva palve rahuldamisel avaneks võimalus kasutada neid summasid senisest palju efektiivsemalt.

Arvestanud asjaolu, et alates 1. maist 1938 muutuvad kõik Eesti alevid linnadeks ja seega kaob alevi, kui omavalitsusühiku, nimetus, otsustati ajakiri „Linnad ja Alevid“ nimetada ümber, alates XI aastakäigust, ajakirjaks „Eesti Linnad“.

ELL esindajaks maksuseaduste kodifitseerimise komisjoni valiti V. Smetanin, asetäitjaks Tallinna Linna Rahandusosakonna direktor A. Dreverk.

ELL esindajaks Loodushoiuõukokku valiti A. Marama, asetäitjaks V. Smetanin.

Eesti Linnade Liidu juhatuse koosolekul 5. mail 1938 V. Smetanin refereeris uuest Linnaseadusest, mis hakkas kehtima 1. maist 1938.

Et uue seaduse tõlgendamine ja käsitlemine toimuks üle riigi ühtlaselt, otsustati korraldada kõigi linnapeade ja linnavanemate nõupidamine, millisel Siseministeeriumi esindajad annaksid vastavaid seletusi.

Kuna Omavalitsuste Teataja seaduse põhjal kuuluvad alates 1. juulist 1938 kohalikkude omavalitsuste ja vähemusrahvuste kulturomavalitsuste määrused, korraldused ning muud otsused, millel on üldkohuslik iseloom, samuti kutsealaste omavalitsuste kohuslikud korraldused, kui ka kõigi eeltähendatud omavalitsuste igasugused teised korraldused, teadaanded ja kuulutused, mis vastavate seaduste järgi kuuluvad avaldamisele üldiseks teadmiseks, avaldamisele Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu poolt ühiselt väljaantavas Omavalitsuste Teatajas, otsustati astuda sellekohaste eeltööde tegemiseks kontakti Eesti Maaomavalitsuste Liiduga.

V. Smetanin refereeris uuest Ärimaksuseadusest. Otsustati pärida järele ELL liikmete arvamust selle seaduse kohta ja tarbekorral astuda samme selle muutmiseks.

ELL esindajaks Turisminõukokku valiti H. Sõo, asetäitjaks V. Smetanin.

ELL esindajaks Kohanimede Nõukokku valiti K. Tammitse.

Kroonika.

Soome linnadeliidu tegevusest.

Soome linnadeliidul on viisiks koostada igal aastal tegevusaruanne, milles näidatakse, kui palju on aasta jooksul olnud mingsuguseid küsimusi. Nüüd on ilmunud selline aruanne 1937. a. kohta. Selle järgi pöörduti linnadeliidu poole aasta jooksul 1275 mitmesuguse küsimusega. Küsimusrikkaim kuu oli november, mil saabus 127 küsimust ja küsimusvaseim kuu oli juuli — 52 küsimusega. Aasta-aastalt on küsimuste arv kasvanud ja 1937. a. ületab küsimuste arvult kõik neli eelmist aastat, mille kohta ülevaates tuuakse võrdlusi. Küsijate järgi on linnade poolt esitatud 881 küsimust, alevielt 269 küsimust ja riiklikelt asutisilt, välismaalt ja mujalt kokku 126 küsimust. Kõige rohkem on küsinud Viiburi linn — 69 korda. Alevielt on kõige rohkem küsinud Nokia — 42 korda —, millega mitmekordselt ületab kõik teised alevid, sest teisel kohal asuvad Hyvinkää ja Äänekoski, kumbki 17 küsimusega. Tegevusalade järgi on kõige rohkem küsimusi olnud rahanduse suhtes.

Soome linnade 1938. a. eelarveist.

Soome linnade 1938. a. eelarved kokku kõigi linnade kohta on tasakaalustatud 1 808 376 206 margal. See on võrreldes möödunud aasta eelarvete üldsummadest 7,6% rohkem. Tegelikult on aga tõus tunduvalt suurem, sest 1938. aastaga läksid Soome linnad üle uuele eelarvepõhimõttele, mille järgi nüüd linnade eelarveis ettevõtted esinevad ainult netosummadena, kuna need 1937. a. eelarveis esinesid brutosummadena. Seetõttu on eelarvete summade tegelik suurenemine mainitud 7,6%-st veel suurem tööstusettevõtete tööstuskulude võrra, mida aga pole võimalik eraldada. Üldsummade järgi on eelarve kõige rohkem suurenenud Haminas, nimelt 73,3%, kuna teisel kohal on Hämeenlinna 54,9%-ga. 15 linna eelarved näitavad vähenemist, võrreldes eelmise aastaga (muidugi eelpooltoodud reservatsiooniga), millest suurimat vähenemist näi-

tab Naantali — 40,7% —, kuna teisel kohal on Oulu — 37,9%. Kõigi linnade elanikude kohta kokku on kuludena linnadel ette nähtud keskmiselt 2600,8 mk elaniku kohta. Kõige rohkem on keskmiselt elaniku kohta kulu ette nähtud Turus — 3368,7 mk. —, ja kõige vähem Mikkelis — 932,4 mk.

Soome alevite 1938. a. kulud.

Kõigi Soome alevite kohta kokku on 1938. a. eelarveis ette nähtud kulusid 116 587 621 mk., mis on 23,1% suurem 1937. a. eelarvete üldsummadest. Üksikute alevite järgi on suurenemine suurem Pieksäms — 147,7%. Kuue alevi eelarve on 1937. a. eelarvest vähem. Tunduvaim vähenemine on Lieksas — 32,3%. Kõigi alevite kohta kokku on ette nähtud kulutada keskmiselt 1006,8 mk. elaniku kohta. Kõige rohkem keskmiselt elaniku kohta on ette nähtud kulutada Pieksäms — 1902,5 mk., ja kõige vähem Koivistos — 586,4 mk.

Emade toetamise seadus Soomes.

1. jaanuarist 1938 jõustus Soomes eriline emade toetamise seadus. Selle järgi saavad kõik kehvad emad iga sündinud lapse kohta riiklikku toetust 450 mk., mis välja maksakse linnade hoolekandeosakondade kaudu. Kehvadeks loeb seadus kõiki, kes eelmisel aastal enne sünnitust pole maksustatud üle 8000 mk. tõusnud tulult. Toetus antakse välja vastavalt vajadusile, kas rahas või natuuras. Üldjuhisenä ei tohi natuuras antav osa tõusta üle $\frac{2}{3}$. Ainult erilisel juhtumel, kui on karta, et rahas antud toetust ei tarvitata vastavaks otstarbeks, võib ka kogu toetuse anda natuuras. Kuivõrd on otstarbekohane anda toetust rahas või natuuras, tehakse kindlaks omavalitsuste hoolekandeosakonna ametnikkude ja omavalitsuste ämmaemandate poolt. Natuuras toetamiseks on sotsiaalministeeriumi poolt valmistatud erilised komplektid kolmes eri liigis laste ja emarõivaid ja pesu. Toetusest jäävad ilma teatavat liiki süüdimõistetud isikud. Toetust saa-

vad Soome riigi kodanikud ja teatavalt juhtumeil isegi välismaalased. Toetus väljastatakse, alates seitsmendast raseduskuust.

Raadioaparaatide tarvitamisest mootorsõidukeis Helsingis.

Helsingi linnavolikogu võttis vastu lisapagrahvi linna liiklemismäärusse, mille järgi mootorsõidukeis raadiovastuvõtuaparatuuride tarvitamisel tuleb silmas pidada, et mootorsõidukeist ei kostuks raadio hääl väljapoole.

Kehvemaile elanikele arstiabi korraldamine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu tegi jaoskonnaarstidele ülesandeks teatud kindlaksmääratud erilisel tundidel anda jaoskonna piires elunivaile vaeseile tasuta arstiabi ja kehvemaile elanikele linnavolikogu poolt eriti kindlaksmääratud madalama tariifi alusel. Vaesus tuleb tõestada hoolekandeesakonna vastava tunnistisega. Kui haigel pole sellist tunnistist arstiabi vajamisel võimalik kohe esitada, siis võib arst määrata haigele tähtaja tunnistise esitamiseks.

Tuletõrjainspektori ametiseseadmine Helsingis.

Helsingi linnavolikogu, arvestanud linna intensiivset kasvu, suurt ehitustegevust ja igasuguste tehniliste ettevõtete arenemist linnas, leidis olevat tarviliku peale seniste tuletõrjemeeskonna pealikute seada ametisse veel erilise kõrgema tehnilise haridusega tuletõrjainspektori. Palgaks määrati 52 800 mk. aastas.

Töö korraldamine tööpõlgajale Helsingis.

Vastavalt uuele hoolekandeseadusele määras Helsingi linnavolikogu 1 000 000 mk. krediiti tööde korraldamiseks hulkureile, alkohoolikuile ja vabastatud vangidele. Hoolekandeamet teatas, et tema nimestikes on 40 sellist isikut, kes alluksid sellisele töökorraldusele. Linna ehitusbüroole tehti ülesandeks välja töötada vastav töökava. Viimase esitatud kava järgi kuuluksid tööpõlgurid saatmisele metsa- ja mullatõile, mille eest

nad saaksid 5 mk. 50 p. tunnis. Mainitud tööliste arvu juures oleksid kulud 60 000 mk. kuus.

Linna statistikabüroo asutamine Turus.

Linnavolikogu vastava otsuse kohaselt asutati Turus alates 1. jaanuarist 1938 eriline linna statistikabüroo. Büroo juhatajaks määrati senine linna aktuaar ja büroo aktuaariks senine linna aktuaari assistent, millised kohad vastavalt ümber moodustati. Statistikabüroosse viidi üle ka linna arhivaar. See pole tegelikult siiski Turus linna statistika rajamine, vaid Turu linn on juba ammu andnud välja küllalt suure statistilise aastaraamatu ja seda juba üle 20 aasta, kusjuures aastaraamatu paksus on viimaseil aastail olnud paarisaja lehekülje ümber. Statistilise aastaraamatu koostamist teostas linnavalitsuse juure ametisolev eriline aktuaar. Seega on erilise statistikabüroo asutamine vaid omavalitsusstatistika ümberorganiseerimine ja asjale oma ülesandeile vastava nimetuse andmine.

Üldkasuliku ehitusfondi asutamine Turus.

Turu linnavolikogu otsustas moodustada erilise üldkasuliku ehitusfondi. Vastav fondi põhimäärus kinnitati linnavolikogu poolt. Fondi laekuvad linna vahendusel omakodude ehitamiseks väljastatud riiklikud ehituslaenu ja riigilt selleks saadavad erilised laenud. Riikliku ehituslaenu andmine läheb kõik fondi kätte. Fondi ülesandeks on üldkasuliku ehitustegevuse eest hoolitsemine. Fond kasvab oma kapitali protsentidest ja volikogu poolt eelarvekorras selleks määratud summadest. Fondist annab linn laenu üldkasulikele ehitustevõtetele obligatsioonide kindlustusel linnavolikogu poolt määratud piires. Linnavolikogu otsuste kohaselt võib fondi arvel omandada üldkasulikkude ehitustevõtete osatähti.

Õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise fond Turus.

Turu linnavolikogu otsustas moodustada erilise fondi õnnetusjuhtumite vastu kindlustamiseks ja kinnitas fondi põhimääruse.

Fondi sihiks on koguda teatud kapitali, mille tuludest kaetakse õnnetusjuhtumite puhul linna poolt makstavad kahjutasud. Fond kasvab igaaastasist protsentidest, eelarves õnnetusjuhtumite jaoks ettenähud krediidide jääkidest ja linnavolikogu poolt selle kapitali moodustamiseks eelarveis ettenähtavaist summadest. Fondi hakatakse kasutama alles siis, kui see on kasvanud vähemalt 3 000 000 Soome margani. Fondist ei tohi kulutada rohkem kui eelmise aasta protsendid ja jäägid kokku on andnud tulu.

Linna spordiinstruktori ametiseseadmine Turus.

Turu linnavolikogu otsustas seada ametisse erilise spordiinstruktori linna poolt ja määras talle palgaks 3000 mk. kuus. Instruktorigil nõutakse võimlemisõpetaja kutset või spordiinstruktori kursuste lõpetamist. Peale selle ta peab evima pikaajalist vilumist kehalise kasvatuses instruktorina või mõnel teisel sellele vastaval alal. Spordiinstruktorigi ülesandeks on juhtida spordihuvilist noortsugu nende harjutusis, olla nõustajaks spordi alal, juhtida omavalitsuse spordindust, valmistada ette kehalise kasvatuses ameti spordiasju ja neid ette kanda, valvata nende ühingute tegevuse järele, kes saavad linnalt toetusi kehaliseks kasvatuses, abistada kooli spordi alal jne.

Omnibusjaam Tampere.

Tampere linnavolikogu kiitis heaks omnibusjaama ehituse kava, mille järgi uus jaam maksuks 5 560 000 Soome marka ja ümburuse korraldamine — 2 350 000 marka. Jaama ooteruumi pindala on 337 m², ekspeditsiooniruum — 206 m², einelaud ja köök — 323 m², käsipakkide hoiuruum — 118 m² ja kaubajaam — 400 m².

Kohalik grupijuht ja omavalitsuse juht Saksamaal.

Sellise pealkirja all on Saksamaal, ajakirjas „Nationalsozialistische „Gemeinde“ („Rahvussotsialistlik kogukond“) avaldatud artikkel, milles käsitletakse kohaliku grupijuhi (poliitiline juht) ja omavalit-

suse juhi vahetõrka ja ülesandeid. Muuseumis märgitakse selles artiklis, et grupijuhi ülesandeks on jälgida ja juhtida kohalikku poliitilist elu ja kanda selle eest hoolt, et poliitiline elu areneks õigesuunaliselt. Seevastu omavalitsuse juhi ülesandeks on korraldada ja reguleerida omavalitsuse tegevust ja riiklike ülesandeid niivõrd, kuivõrd need on otseses seoses omavalitsuse tegevusega. Kohalik grupijuht ei sega end milgil viisil omavalitsuse ellu, kuna märgitakse, et nn. „juhiprintsiip“ peab just omavalitsuse juhtimisell eriti esile tõstetama ja teostatama. Kes juhtima peab, sellele peab antama ka juhtimise võimalusi. Seda nõuab just see asjaolu, et juhtumil, kui alati segatakse end omavalitsuse ja selle juhi tegevusse, siis võtaks see igalt aktiivselt omavalitsustegellaselt igasuguse tahte võtta endale omavalitsuse juhi ülesandeid. Kui aga siiski mõnikord peaks osutama möödapääsmatuks mõne küsimuse korraldamise suhtes kõnelda omavalitsuse juhiga, siis peab grupijuht esinema sõbraliku nõuandjana. Alles siis, kui need rääkimused ei anna tulemusi ja kui asi grupijuhile näib olevat tähtis, peab ta kaaluma küsimust, kas tekkinud olundist mitte ette kanda oma ülemusele, ringkonna grupijuhile ja järelevalveasutise kaudu nõuda puuduste või väärnähtuste kõrvaldamist.

Mis puutub kohalikku poliitilisse ellu, siis omavalitsuse juht ei sega end milgil viisil sellesse, ei kannu selle eest hoolt ega kannu ka vastutust. See näitab, et omavalitsuse juht võib täiesti pühenduda omavalitsuse elule ja võib rakendada täiel määral sel alal tekkivate eriküsimuste lahendamisele. Kohaliku grupijuhi ülesandeks on aga teataval määral reguleerida seda tegevust ja teostada ka järelevalvet. Tema ei või aga anda omavalitsuse juhile mingeid otseseid korraldusi ja käskke, sest järelevalve mõtet ei tule nii mõista, et grupijuhil oleks õigus end segada ka omavalitsuse tegevusse ja eriti omavalitsuse juhi tegevusse. Nõutavaid parandusi ja ettepanekuid peab tehtama teenistuskäigukohases alluvuskorras. Aga seda teed valitakse ka kui viimset abinõu, kui sõbralikud

nõuanded ja läbirääkimused pole andnud tulemusi. Peab aga tähendada, et need, kes tahavad siin näha ilmtingimatut parteimõju, eksivad, ja need ei tunne mõlemate — omavalitsuse ja poliitika — ülesandeid ja suunda. Samuti ei tunne nad vastutuspiiri ja ulatust. Õeldu kehtib eriti omavalitsuse juhi ja kohalkiu poliitilise elu korraldaja — grupijuhi kohta. Neil mõlemal on täiesti erinevad ülesanded ja peavad kandma ka eri vastutust. Oleks ju täiesti vildak ja mõttetu nõuda

vastutust grupijuhilt mingi omavalitsusmaksu küsimuses, mida on lahendanud omavalitsuse juht oma äranägemisel ja millest grupijuhil polnud aimu kuni korralduse tegeliku rakendamiseni ja selle tulemuste ilmneniseni.

Igale tegevusele on tõmmatud kindlad piirjooned. See väldib arusaamatused, väldib kollisioonid ja toob selguse tegevuspiiridesse, mis omakorda soodsalt mõjustab kogu ülesehitavat tööd.

Toimetuselt.

Seoses uue Linnaseaduse kehtimahakkamisega 1. maist 1938 muuteti senised alevid linnadeks ja seetõttu kadus Eestis alevi, kui omavalitsusühiku, nimetus.

Arvestanud seda, otsustas Eesti Linnade Liidu juhatus muuta, alates XI aastakäigust, ajakirja „Linnad ja Alevid“ nime ja võtta uueks nimeks „Eesti Linnad“.

Sisult jääb ajakiri endiseks, käsitledes oma veergudel nii kodu- kui välismaa omavalitsuste ellu puutuvaid küsimusi ja päevakorral olevaid probleeme.

KINDLUSTUS-AKTSIASELTS

EESTI LLOYD

Peakontor: Tallinn, Pikk 11

Esindused kogu Eestis

Kapitalid ja tagavarad ületavad
kr. 1 550 000.—

Kahjutasusid asutamisest saadik
makstud üle kr. 3 655 000.—

Soliidne edasikindlustus

K.-m. TALLINNA TEKSTIIL

Tallinnas, Pärnu mnt. 8, tel. 446-34.

SUURES VALIKUS KODU- JA VÄLIS-
MAA RIIDEKAUPU.

Suures valikus

igasuguseid kodu- ja
välismaa, eriti inglise

kalevikaupu

daamidele ja härradele

Inglise magasin

H. GUTKIN

Tallinnas, Viru 4, tel. 436-46.

Valmisrõivastekauplus

Tallinnas, S. Karja 3,
tel. 446-88.

J. EIDELMANN

Soovitab oma rikkalikust laost
kõiksuguseid meeste- ja naiste-

VALMISRÕIVAID

kodu- ja välismaa vabrikute
toodangust.

Tellimuste vastuvõtmine.

**Omavalitsusametnikele müük
orderite vastu järelmaksuga.**

Paberikaupade, kirjutustar-
vete ja raamatute suurimaid
ja odavamaid ostukohti.

K.-Ü. „Rahvaülikool“ kauplused Tallinnas

Soovitavad oma rikkalikust tagavarast riigi-, linna-, seltskonna- ja eraasutisile igasuguseid kontoritarbeid, kirjutusmaterjale, kontori- raamatuid jne. Iga aastaga suurenev läbimüük tõendab lugupeetud tarvi- tajaskonna rahulolu meiega, mis ei toetu üksi tellimuste korralikule ja kii- rele täitmisele ja mõõdukaille hindadele, vaid ka meie kauba headusele ja suurele sortimendile.

K-U. «RAHVAÜLIKOOL»

Tallinnas, Harju 48, omas majas, tel. 444-37
ja 444-39. Pärnu mnt. 10, panga majas,
tel. 446-66 ja 446-67.

Tallinna Linna Panga

arvete seis 1. aprilliks 1938.

AKTIVA

PASSIVA

Kassa kr.	140 904.36	Põhikapital kr.	630 500.—
Hoiuarved „	3 412 865.37	Tagavarakapital . . „	200 500.—
Väärtpaberid „	3 077 266.02	Amortisatsioonikapital „	27 922.72
Väärtused „	24 916.77	Hoiusummad „	13 518 711.49
Diskonteeritud vekslid „	3 693 812.37	Võlad teisis krediit-	
Tähtajalised laenud . „	390 810.—	asutisis „	597 000.—
Kontokorrentlaenud . „	4 229 269.18	Korrespondendid . . „	265 524.02
Korrespondendid . . „	262 174.22	Väljaantud garantiid „	350 249.52
Garantiide deebitorid „	350 249.52	Mitmesugused krediit-	
Mitmesugused deebi-		torid „	22 103.—
torid „	22 103.—	Tulud „	199 942.90
Vallasvara „	35 241.44	Muud passivad . . . „	45 931.69
Kinnisvara „	59 274.85		
Kulud „	74 867.79		
Muud aktivad „	84 630.45		
	<u>Kokku kr. 15 858 385.34</u>		<u>Kokku kr. 15 858 385.34</u>